

274

ՄԻՈՆ

Մ. ՅԱԿՈԲՅԱՆԻ ՎԱՆԻ ՏԱՅՈՑ ՅԵՐՈՒՍԱԼԵՄ

«سیون» مجله ارمنیه شهریه ، دینی ، ادبی ، ثقافیه ، اللغة والبیان .
"SION" an Armenian Monthly of Religion, Literature and Philology

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՐԲԱԳՐԱԿԱՆ		երես
— Մեծ պահք		49
Ս. ԳՐԱԿԱՆ		
— Օտարականը	Ե.	51
ԿՐԹՆԱԿԱՆ		
— Ծննդեան զրոյցներէն — Եղիայոս փախուսք	Ս. Լ.	54
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ		
— Տիգրանի աւերակներուն մէջ	ԵՂԻՎԱՐԻ	57
— Պարոնիսքի պարսկերէն մէջ	ՀՄԱՑԵԱԿ ԳՐԱՆԵԱՆ	58
— Բախսք	Գ. ՀԱՐՏԱՐ	58
ԳՐԱԿԱՆ		
— Սփիւռնահայ գրականութիւն	ԳԷՈՐԳ Ս. ՀԻՆԻՎԻՋԵԱՆ	59
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ		
— Mkrtymh Ծննդոց ԽԹ. 5ի մէջ	Թրգմ. ԱՆՈՒՇԱԿԱՆ ՎՐԻ. ԶՂՋԱՆԵԱՆ	63
ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ		
— Օշականի անտիպներէն — Նարեկ	Յ. ՕՇԱԿԱՆ	65
Թեքեան Մշակութային Միութեան կողմէն Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առիթով		67
Նախագահ Տիար Ա. Մանուկեանի ձառը Հ. Բ. Ը. Միութեան 50րդ Ընդհ. Ժողովին		69
Զեկոյց — Հ. Բ. Ը. Միութիւն — Հայկական Ուսմանց Դասընթացի Պէյրութի մէջ		74
Զեկոյց Դաւուս Կիւլպէնկեան Հիմնադրութեան — Հայկական Գործեր		75
ՏԻՐՈՒՆԻ		
— Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեան		78
— Արարակիր Միջրան Յովնանեան		79
— Տիարայր Մարի Մամուր		79
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՍ		
— Արքեպիսկոպոս — Բեմական		80
— Պաշտօնական		80

ՍԻՈՆ - ի Տարեկան Բամբակներէն է,
 Կրտսէր Կրտսէրներու համար, Անգլ. Շիկին 20
 Redaction of the Armenian Monthly SION
 Armenian Patriarchate,
 P. O. B. 4001
 Old City - Jerusalem (Jordan)

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

ԼՂ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1964

Կարս

Թիւ 3

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Մ Ե Ց՝ Պ Ա Ն Ք Ը

Պահքը իր սովորական առումով կը սկսի սեղաններու ժուժկալութենէն և ֆիզիք սանձումներէն, բարձրանալու համար հոգեկան ՏԻՍԻՐԼԻՆԻ, հոգեկան պահքի:

Այսօր պահքը չի պահուիր, որովհետեւ շատերէն կը նկատուի իբրեւ արտաքին իրողութիւն մը, մարմինն պարտադրուած անիմաստ բեռ մը, անցեալէն մեզի ժառանգ մնացած: Մեր եկեղեցւոյ հայրերը սակայն՝ որոնք մեր օրերու բժշկներուն չափ կը հասկնային մարմինէն և աւելին՝ հոգիէն, պահքի դրութեան որդեգրումով կ'ուզէին բուժել հոգին մարմնի միջոցաւ, այսինքն կազմակերպել մարմինը որպէսզի հոգիին ծաղկաւորման, ճիւղաւորման ասպարէզ բացուի:

Պահքը եթէ կրօնական արարմունք մըն է արտաքին ձևով, իր խորքին մէջ Աստուծոյ երթալու պատրաստութիւնն է, առիթը հոգիի փրկութեան: Մարդը իր աստուածային և մարդկային երկուութեամբ, մարմնական կեանքին զուգահեռ օժտուած է հոգեւոր կեանքով, ունի Արարչին պատկերը իր մէջ: Հոգեւոր ապրումը ուրիշ բան չէ բայց արտացոլումը այս պատկերին որ մեզի աստուածադձութեան կը տանի:

Մարդը ռազմավայրն է իր հոգեկան և մարմնական հանդիպումներուն և բաղխումներուն: Կը սիրէ իր մարմինը և չ'ուզեր կորսնցնել զայն, կը սիրէ նոյնպէս իր հոգին՝ և անոր ազատագրման կը միախառնուի: Հետեւաբար ճշմարիտ մարդուն ճիշդն է հաշտեցնել ու միաւորել այս երկու ձգտումները, ասպարէզանելու համար թէ ասոնք իրարու թշնամիներ չեն, թէ ընդհակառակն կրնան դործել իրարու հետ և իրենց ներդաշնակութեամբ վայելել հաճոյքն ու երջանկութիւնը կեանքին:

Ամէն մարդ բաժնեկից է աստուածային բնութեան, թէ՛ իր հոգիով և թէ՛ մարմնով, և պայքարը որ գոյութիւն ունի մարդուն մէջ, շատ յաճախ անզիտակցօրէն, կը ծառայէ այս երկու մասերու թէ՛ բաժանման և թէ՛ միութեան: Որովհետեւ առանց բաժանումի միութիւն չկայ և փոխադարձաբար: Տկար հոգին չուտով որս կը դառնայ մարմին, և տկար մարմինը կ'ենթարկուի հոգիին: Սակայն երբ երկու կողմերը, իրենց ձգտումներուն մէջ, զօրաւոր են, պայքարը

կը շարունակուի մինչև ի մահ և կը դառնայ աւելի պաղպղից։ Աստուած չի սիրեր տկար հոգիներ և թոյլ մարմիններ։ Հոգին կ'ուզէ մենամարտիլ զօրաւոր մարմնի հետ, որ աստակ է գիմադրութեան։ Մէկին կամ միւսին ապստամբութիւնը և ենթարկումը պէտք է վերջաւորուի միութեամբը Աստուծոյ հետ։

Առանց այս գիտակից պայքարին և երկու կողմերու նկատմամբ մեր յարգանքին, մենք մեր մէջ իրազործած չենք ըլլար Յիսուսի կեանքը այս աշխարհի վրայ, որ ուրիշ բան չկուր բայց կատաղի պայքար մը, փրկելու թէ՛ հոգին և թէ՛ մարմինը, և զանանք տանելու Աստուծոյ։ Առանց այս պայքարին մենք բնաւ ի վիճակի պիտի չըլլայինք հասկնալու Յիսուսի Խաչելութեան և Յարութեան խորհուրդը, և պիտի չզգայինք Իր արեան կաթիլներու քաղցրութիւնը, մեզի համար թափուած, ինչպէս նաեւ Յարութեան յաղթանակին լոյսն ու խրախոյրը, մեզի Իրեն կանչող։

Յիսուս Իր Խաչելութեամբ իրազործեց բարձրագոյն զոհողութիւնը, հասաւ Աստուծոյ և անմահացաւ։ Եւ այս կարենալ ընելու համար Անիկա կրեց մարդկային կարելի բոլոր տառապանքները։ Ահա թէ ինչու Իր շարժարանքները այնքան ընտանի կը թուին մեզի և Իր վերջնական յաղթանակը մենք մերը կը նկատենք, իբրեւ մեր վաղուան առհաւատչեան։ Առանց մարդկային տարրին և անոր նկատմամբ տածուած ջերմ յարգանքին, Յիսուս պիտի չկրնար այնքան ուժգնօրէն զրաւել մեր սիրտերը, և ըլլալ յարացոյցը մեր կեանքերուն։ Որովհետեւ Իր պայքարով և յաղթանակով Անիկա կրցաւ զոյացափութել մարդկային մարմինը հոգիի։ Այլապէս ցաւն ու տառապանքը պիտի չկրնային սրբանալ և դառնալ ճամբան բարձրացումի և աստուածայման։ Առանց ճիշդի, առանց կարմիր առարկնութիւններու, մարդեր և ազգեր կը նմանին ծառի տերեւներու, զալիք աշուններէն և հովերէն վար թափելու սահմանուած։

Այսօր մարդիկ կը խուսափին ծառն ճիւղերէ և զոհողութիւններէ, որովհետեւ փոքրած են սահմանը իրենց իտէալին։ Եւ աւելի ճիշդ՝ մարմնաւորած են հոգին՝ առանց յաջողելու հոգիացնել մարմինը։ Յուսահատութիւնը կը ծնի մեր մէջ, երբ մենք կը պզտիկնենք մեր իտէալը, կը թերահաւատինք, և առօրեային կապուած՝ կը հրաժարինք այն մեծ պայքարէն՝ որ ողբերգութիւնն ու փառքն է մեծ կեանքերու։

Հաւատքը անկարելի կարելին է։ Ով որ կը հաւատայ կարելին, իմաստուն է, ով որ կը հաւատայ յաւիտենականին, մեծ է, սակայն ով որ կը յուսայ կարելի անկարելին, մարդոց մէջ ամենէն կատարեալն է։ Ամէն մարդ մեծ է համաձայն իր սիրած աւարկային։ Ով որ ինքզինքը կը սիրէ՝ ինքզինքը կ'արժէ, ով որ իր ընկերը կը սիրէ՝ մեծ նուիրեալ մըն է, բայց ան որ զԱստուծոյ կը սիրէ՝ սիրած կ'ըլլայ ամբողջը։ Աստուած մեր էութեան բարձրագոյն սահմանին վրայ է, Անոր հասնելով մեր մարդկայինը իր լրութեան կը հասնի և կը մտնէ բարձրագոյն ոլորտին մէջ։ Մեր բարձրագոյն ճակատադրին հոգը միակ առարկան է մեր մտքին։ Մեծ պահքը այս մտածումին վերապրումի շրջանն է, առիթ մը ինքնագննութեան, ինքնաճանաչման և ինքնալուստորման։

185-98

Ս. ԳՐԵԿԵՆ

ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ

Օրը տարածամած էր արդեն, երբ Օտարականը Պետրոսին հետ առնւ լերադարձաւ: Գիշերը ծածկած էր լիճը, այգիներն ու մարդոց դէմքերը: Արեւելեան հորիզոնին դէմ, անապատին վրայ, կարծիր ասող մըն էր կախուած, գինիի կաթիլի նման:

Կախառնառժի մէջ մեկնուերէք կը խօսուէր Հարիւրապետի ծառայի բժշկութեան մասին: Նայնիսկ տմենէն նախանձայնոյց և օտարատեսոցները գոհ էին Հռովմայեցիին հղած շնորհէն: Սակայն այս պարագան Օտարականի հոգիին մէջ կը բանար շարքը անծայր խոհերու: Իր դէմքին վրայ ստուերն ու շողը կը դադդդային հովին ներքին երազանքէն: Օտարականի աչքին՝ կտոր կտոր կը շինուին օրերը, որոնց իւրաքանչիւրին մէջ Անոր արուեստաւ անդունդներէ անդունդը անցնիլ մարդերու ցաւին, մեղքին ու երազներուն:

Իր մաքին տակն է Աստուծոյ Տունը: Հեթանոսաց գաւիթէն ներս, այժին ներկայացուցիչները իրենց սկիւզող ու տըրտում գրահներուն մէջ: Կլորակ սողաւորաներուն ներքեւ անոնց դէմքերը խիստ էին ու վերապահ, յստոր և լեցուն արհամարհանքով, ինչպէս սովոր են միշտ յողթողները ունենալ պարտաւածներու նկատմամբ: Անդին, կամարներու կիսամութին, կարծես վարդաոյրի մը վրայ, նիհար ու նկուն՝ կերպարանքները քահանաներուն, յոգնած մառնիկէ ու նոյնիկէ:

Իր շուրջը նստած են իրենները: Անոնք չէին զգար շարունը պատկերներու որոնք կը յագէին զինքը: Անոնցմէ մին խզկամ լուսթիւնը հարցուց. «Վարդապետ, ե՞րբ է ժամանակը երկնքի արքայութեան:

«Ժամանակը դաշտ մը չէ որ գայն կարենանք չափել գաւազանով, բաւ Օտարականը, ոչ ալ ծով, գայն մղաններով հաշուելու համար: Անիկա սրտի գարկ

մըն է, երկարաձգուած՝ օրերու, ամիսներու և տարիներու երկայնքով: Հոգիին յիշողութիւնն է ան, միշտ ապրող ու քնաւ հաշարձող: Յիշող մաքին ու ապրող հոգիին համար միայն գոյութիւն ունի ժամանակը: Առանց երկնաւոր Հօրը ներկայութեան և գործին, օրերն ու տարիները չորցած տերեւներու նման թօթափուելու միայն արժանի են կեանքի ծառէն: Աստուծոյ ցոլքին երկարաձգումը մեր մէջ, կը կազմէ խորհուրդը ժամանակին»:

Իր շուրջիններէն ոչ ոք ճիշդ կրնար հասկնալ ըսուածները: Ոմանց համար այս խօսքերը փառէն նոր հանուած հացերու համն ունէին: Ուրիշներ հոն կը տեսնէին դալիքին հրաշքը: Ծառեր կը կարծէին թէ այլևս իրենց կը պատկանէր կապոյտ լճին շուրջ օրօրուադ աշխարհը, որ կը նախերգանքէր Աստուծոյ արքայութիւնը:

Յաջորդ օրը Օտարականը սկսաւ շրջիլ գիւղէ գիւղ և քաղաքէ քաղաք, երբեմն ծովեզերք, երբեմն բարձունքի մը վրայ, խօսելու համար մարդոց: Ճիւղակ էր իր պատմութեանը, փեսայի նման: Երկիրը հարս կը թուէր ըլլալ իրեն, որովհետեւ ուր որ կոխէր՝ իր հեաքերուն վրայ կը ծաղկէր սերտութիւնը սիրտերու: Երբ նայէր մարդոց, անոնք կը լեցուէին քաղցրութեամբ, երբ նայէր ծառերուն, անոնք կը ծաղկէին կարծես, երբ կենար ձկնորսներու քով, նպաստաւոր հով մը կը բարձրանար և սեռականները կը լեցուէին տրծաթ ու սկիւ ձուկերով:

Մարդերը կը լսէին իր խօսքերը և իրենց արիւնը վարդաշուրի և կաւը լոյսի կը վերածուէր: Օտարականին խօսքերէն յետոյ, ունկնդիրներուն կը թուէր թէ իրենցմէ իւրաքանչիւրի աչքին մէջ հրշտակ մը նստած է, թէ ամէն քարի ներքեւ Աստուծոյ բարիքը կայ, և թէ ամէն դարունը ող դուռ երկնաւոր Հօր կողմէն պիտի բացուէր: Այս սերտութիւնը սմանց մէջ շատ երկար կը տևէր, իսկ սերիշներուն մէջ կարճ:

«Ուրախ եղէք, և ոչ մէկ բանի հոգը մի ունենաք, որքան ատեն որ փեսան ձեզի հետ է, կը սիրէր ըսել Օտարականը: Պիտի դան օրեր, երբ դուք պիտի որբա-

նաք և այրիանաք, բայց պէտք չէ որ յուսահատիք, որովհետեւ անցնող իւրաքանչիւր օրը քիչ մը աւելի պիտի մօտեցնէ ձեզի երկնքի արքայութեան բացուող դռներուն:

Յուդան յօնքերը պոստած կը լսէր այս բոլորը: Ան չէր հետաքրքրուեր երկնքի թագաւորութեամբ, երկիրն էր իր միակ մտահոգութիւնը, անոր տիրել կարենալու յայտը միակ փառքը պիտի ըլլար իր ճիշդութեան: Օտարականը նշմարեց Յուդայի կնճռատած ճակատը և անոր ակօսներէն կարգաց իր մտածումը:

Վերկինքն ու երկիրը նոյն են, սիրելի Յուդա, ըսաւ Օտարականը ժպտելով, նոյն են նաեւ քարերն ու ամպերը, հողն ու երկինքը: Երկնքի արքայութիւնը օգի մէջ չէ, այլ մեր սիրտերուն խորը: Փոխեցէք ձեր սիրտերը, և երկինքն ու երկիրը պիտի գրկախառնուին, Հոռոմն ու իսրայէլը պիտի նոյնանան, և բոլոր մարդերը պիտի կըրայրանան:

Նոյն միջոցին Յովհաննէսը մօտեցաւ Օտարականին և ըսաւ բոլորի ներկայութեան, որ ինք չէր կրնար սիրել Յուդան: Վերք իրեն մօտենաւ, մօթ ոյժ մը զիս հեռու կը մղէ իրմէ, հաղարաւոր սուր ասեղներ կը ծակծկեն զիս կարծես: Երբ իրեն նայիմ, ինծի կը թափ թէ չար ու գիներ իր շուրջը պար կը դառնան և բաներ մը կը խօսին իր ականջին:

Վեռադայի խորհուրդն ու գողտիքը յետոյ պիտի գիտնաք, ըսաւ Օտարականը: Սակայն ան ուէ մէկէն աւելի պէտք ունի մեր սիրտին և կարեկցութեան: Որովհետեւ ով որ ունի՝ աւելին պիտի արուի իրեն, իսկ ան որ քիչ ունի, իր ունեցած քիչն ալ պիտի աւնուի իրմէ:

Տակաւ իր շուրջը կը հաւաքուէին կոյրեր, կաղեր և դիւահարներ, որոնց թիւը այնքան շատ էր այդ օրերուն: Օտարականը մօտեցաւ անոնց, որոնք կիսաբաց բերաններով իրեն կը նայէին: Ծեր մը զատուելով ամբոխէն, Օտարականին մօտեցաւ: Իր աչքերը զոյգ վէրքերու նման դուրս կը թափէին ականակապիճներէն: Կմախքացած իր պարանոցէն կախուած էին պանպանակներ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը կրէր Տասնաբանեայ պատուիրան մը:

Վարդապետ, ըսաւ գողտջուն ծերունին, հարիւր տարեկան եմ և միայն կերպով պարանոցէս կախուած կը պահեմ Տիրոջ տասն պատուիրանները: Ամէն տարի Երուսաղէմ կ'երթամ և Տաճարին մէջ կը դահեմ պարտա խոյ մը, իմ մեղքերուս փրկութեանը համար: Տակաւին, վառել կուտամ Տաճարին բոլոր կանթեղները և կը ծխեմ անուշահոտ խուչիկեր, և ամբողջ գիշերը չեմ քնանար և Սաղմոսներ կ'երգեմ: Երբեմն ասպերուզն կը նայիմ, երբեմն լեռներուն, սպասելով Տիրոջ գալըստեան, որ միակ վարձատրութիւնը պիտի ըլլայ սպասումներուս և փափաքներուս:

Օտարականը անոր նայեցաւ արտօմբէն, և թեթեւ ժպիտ մը ծաւալեցաւ իր շրթներուն՝ հեռաւոր լեռներու վրայ ծագող արեւին պէս: «Ծերունի՛, ըսաւ անոր, ժամանակին արեւիկան մեծ քաղաքի մը մուտքին՝ մարմարեայ դռն մը կար: Անոր վրայ նստած էին հազար արքաներ, ձախ աչքէն կոյր, և հազար ուրիշներ՝ աջ աչքէն կոյր, և տակաւին սւրիշ հազար թագաւորներ, երկու աչքերէ կոյր: Բոլորն ալ կ'ուզէին որ Աստուած իրենց երեւի, սակայն բոլորն ալ գերեզման գացին առանց իրենց փափաքին հասնելու: Երբ արքաները մեռան, մեղք օտքերով անօթի մուրացիկ մը եկաւ և նստաւ գահին վրայ: Տէր, ըսաւ ան, մարդոց աչքերը արեւին անդամ չեն կրնար ուղիղ նայիլ, ի՞նչպէս պիտի կրնան Անտեսանելի տեսնել: Սակայն, ով Տէր, ըսաւ դժբախտ մուրացիկը, մեղքցի ինծի, եղբայր զօրութիւնդ և փառքդ, որպէսզի ես, որ աղքատ եմ և դառնացած, կարենամ Բեզի տեսնել: Աստուածը վերածուեցաւ կտոր մը հացի, գուռթ մը սոս փութի, տաք վերարկուի, խրճիթի մը և այդ խրճիթին առջև կնոջ մը՝ որ մանուկ մը կը դիտէր իր կաթով: Աղքատը վեր բարձրացուց իր բազուկները և ժպտեցաւ երջանկօրէն: Յետոյ ցած ձայնով ըսաւ. շնորհակալ եմ, Տէր, որ խոնարհեցուցի ինքզինքդ իմ սիրտս, եղբայր հաց, փութ, զգեստ, կին և գուռակ, որպէսզի կարենամ տեսնել քու սիրելի և բազմերես դէմքդ:

Ոչ ոք խօսեցաւ: Ծերունին հառաչեց գոմէշի նման և անհետացաւ բազմութեան մէջ: Ճշմտի մեզի, ըսաւ մեծատուն մը, թէ ի՞նչ ձևով կրնանք փրկուիլ մեր մեղքերէն: Ունեցածներէդ բաժին հանէ չունեցողներուն, երկու շապիկներէդ մէկը չունեցողին առը, ըսաւ Օտարականը, այլապէս դատաստանի օրը բոլոր սննդածններդ, որոնք կեանքի բարիքին համար չեն գործածուած, իբրեւ ծանրացներ վիզէդ պիտի կախուին, քեզի դժոխքին խորը ընկզմելու համար:

Անշուշտ դատաստանը վերջին օրուան համար չէ միայն, այլ բոլոր օրերուն համար: Մեր արամադրութեան ներքեւ դրուած իւրաքանչիւր վայրկեանը երբ մեր փրկութեան չի ծառայեր, կը խլէ մեզմէ մեր լուսազոյնը, մեր երիտասարդութիւնը, մեր սեփերը և ի գուր վատնուած մեր ճիգերը: Ամէն օր մեր երկնաւոր Հայրը կը խօսի մեզի մեր կարելիութիւններու իրադարձման ի հաշիւ: Վասնզի ան որ չի գիտեր օգտագործել իր ունեցածները զո՞ւ պիտի դառնայ իր սննդածններուն:

Հարուստը խոժոռ մը նայեցաւ Օտարականին և հեռացաւ: Վարդապետը դառնալով շուրջիններուն, ըսաւ, «Որքա՞ն լայն է դժոխքին դուռը և նեղ ու զառիվեր ճամբան արքայութեան: Շատ ևս կանչուածները սակայն քիչ ընտրեալները»:

Երբ ծովեզրին մօտեցան, աշակերտները ուզեցին Օտարականին հետ միասին պտոյտ մը ընել լիճին վրայ: Անոնք քակեցին պտորանները նաւին և բացուեցան լիճին խորերը: Հազիւ թէ հեռացած էին եզերքէն, յանկարծակի ելած հովէ մը նաւը սկսաւ տատանիլ ուժգնօրէն և մօտ էր ընկզմելու: Աշակերտները սարսափի մօտնուած Օտարականին կը նայէին: Այս վերջինը կը ժպտէր, կարծես իրեն ծանօթ խաղի մը առջև գտնուած ըլլար: Յետոյ մեղմօրէն վեր բարձրացուց իր ձեռքը և աշակերտները զգացին անմիջական խաղաղութիւնը իրենց շուրջ: «Ինչո՞ւ այսօր թերահաւատ եք ու վախկոտ, չէ՞ք գիտեր որ ևս ձեզի հետ եմ: Ով որ կը հաւատայ և կը սիրէ, մինակ չէ: Մինակ

ու վախկոտ են անոնք՝ որոնք լսկ մարմինն են կապուած: Սակայն մարմինը սեղա մըն է, որուն վրայ հոգին նստած է կեանքի անապատէն անցնելու համար:

«Երկու տեսակ հրաշքներ կան, ըսաւ Օտարականը, մարմնական և հոգեկան. Այս վերջինները միայն արժէք ունին: Մաքրեցէք ձեր սիրտերը ու պիտի մաքրուին ձեր մարմինները: Հոգին ծառն է, իսկ դժոխքն ու արքայութիւնը պտուղները անոր: Անոնք որ կը հաւատան, անոնց աղբերացող արիւնը կ'ոռագէ իրենց թմրած մարմինները: Այդպիսիներ, թողած իրենց ընդարմացող մարմինն անթոցուպերը, պարելու կը սկսին: Ուրիշներ կը զգան լոյսը՝ որ կը հօտի իրենց մօտներու ծայրէն, իբրեւ հրաշք բղխումը իրենց հաւատքի զարկին: Հաւատքը պար ու թախք է մարմին մէջ:

«Նուաճել գիտցէք ձեր հոգ, ինքնագատուութիւնը գերազոյն վայրկեանն է մարդուն: Մի թողուք վսեմը զոր ձեր հոգին ունի, իբրեւ գերազոյն գանձ, իր նուազագոյնին վերածուի իրական և մեծ գործերը արիւնով միայն կը գրուին, և ինչ որ արիւնով կը գրուի՝ յաւերժութիւններու կը նայի: Արիւնը ոգի է և ոգին արիւնի ճամբուն վրայ կ'արձանագրէ իր յաղթանակները:

«Մարդը կամուրջ մը չէ աշխարհի և երկնքի միջև, այլ նպատակ մը, ստեղծագործութեամբ սահմանուած: Մարդը դաւանէ Երկնաւոր Հօր և երկինքն է վրայն իր կատարելութեան: Ազատագրել մարդուն մէջ ինչ որ անցեալին կը պատկանի և ստեղծել նորը որ ապագային կ'երթայ:

«Արեւը իր վախճանին երթալէ առաջ իր սակին կը թորէ ծովուն մէջ և ձկնորսի նաւուն վրայ, այնպէս ալ մարդեր իրենց մահուան մէջ պիտի հագնին փառքը երկրին, որուն կը խոնարհին: Մարդուն գերագոյն գանձը իր հոգին է, աշխարհը չի կրնար գանձարանը ըլլալ անոր: Հին Օրէնքը տախտակներու վրայ գրուեցաւ, սակայն նորը սիրտերուն մէջ պէտք է դրոշմուի:

«Հին Օրէնքին դո՛ւր կենդանին է, Նոր Օրէնքինը մարդն է ինքնին: Պէտք է

խորակել տախտակները և փոխել իմաստը բառերուն, չինուած ուրիշ ականջներու համար: Նոր օրէնքը արձանագրութիւնն է հոգիին, որուն դրախտը անցեալին մէջը չէ, այլ ապագային: Որքան ատեն չեն ազատագրուած հին Ադամն ու Եւան մեր մէջ, մենք չենք կրնար ըլլալ որդիներ արքայութեան: Ներկան չի կրնար ապրիլ անցեալի հաշտոյն, այլ ապագային: Մենք աքսորականներ ենք անցեալէն և ժառանգորդներ ապագային:

«Թող գիտնան բոլոր անոնք՝ որոնք տէրերն են այս աշխարհին, թէ անարգարութիւնը, անհաւատութիւնը և անօթութիւնը երկար չեն կրնար ապասել: Որքան ատեն տակաւին հարուստները պիտի կրնան հանգչիլ փողոսկրեայ մահիճներու մէջ, վայելելով գինը թշուառներու արցունքին ու արիւնին: Աշխարհին խաղաղութիւն բերելու եկած չեմ, այլ սուր, որ իմ սէրս է, նոր օրէնքը մարդոց սիրտերուն: Ով որ ինքզինքը փրկել կ'ուզէ՝ պէտք է անցնի սիրոյ սուրէն: Մեռնի այս կեանքի համար, աշխարհի չարիքին համար, վաղանցուկ փառքին համար և ապրի նոր ու յաւիտենական կեանքով, զոր ես կը բերեմ: Ես կը խորտակեմ օրէնքը, գրուած քարէ տախտակներուն վրայ, կը փշրեմ քարէ սիրտերը մարդոց, և կը բերեմ օրէնքը հոգիներուն, սէրն ու յայտը վաղուան:

«Կը բանամ ահա Աստուծոյ չորս դուռները, Արեւելք, Արեւմուտք, Հիւսիս և Հարաւ, որպէսզի բոլոր ազգերը անխտիր կարենան մտնել անոնցմէ ներս: Երկնաւոր Հօր սիրտը քարայր մը չէ, այլ անսահմանութիւն, ուր կրնան մտնել աշխարհ բնակող բոլոր իր որդիները:

Ե.

(Շարունակելի՝ 8)

ԿՐԾՆԵԿԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐԷՆ

ԵԳԻՊՏՈՍ ՓԱԽՈՒՍԸ

•

Դարեր առաջ, արեւելեան անապատներէն մէկուն մէջ, շատ հին և բարձր արմաւենի մը կար: Բալոր ճամբորդները որոնք կ'անցնէին իր քովէն, իրենց կարաւաններով, կը կենային, կը հանգչէին իր սաղարդներուն ներքե, ապա կը շարունակէին իրենց ճամբան: Բալորի հիացումին առարկայ եղող այդ ծառը կեցած էր անապատին մէջ, առանձին ու չքեղ, հսկայ պահնորդի մը պէս: Ոչ ոք գիտէր իր ծննդեան թուականը: Այնքան մեծ էր ու գնդեցիկ, որ մարդիկ կը մտածէին թէ աշխարհի սկիզբէն ի վեր անիկա հոն պէտք է եղած ըլլար:

Օր մը երկու մարդկային էակներ, կին մը և ծերունի մը, կը ճամբորդէին անապատէն: Ծառը տեսաւ զիրենք իր բարձունքէն՝ և զարմացաւ որ անոնք համարձակած էին անցնիլ այս ամայաքէն, առանց սեղաներու և առանց պաշտպանութեան:

«Կը զարմանամ, կ'ըսէր արմաւենին ինքնիրեն, որ այս անօգնական արարածները ցարդ զո՛հ չեն գացած վայրի գաղաններու, որոնք կը վխտան ամենուրեք, կամ գողերու, որոնք այս կարգի պատենութեան կը սպասեն: Ուշ կամ կանուխ, եթէ ազլխեան մահը անպատճառ կը հանդիպի անոնց, Ասիւծները, ծառաւոր, աւազամորրիկը, այրող արեւը, աւազակները, մին կամ միւս, կրնան կորստեան մատնել զիրենք այս անծայր աւազադաշտին մէջ»:

Տարիներով ոչ մէկ բան գրուած էր սեղանութիւնը արմաւենին, սակայն այս երկու ճամբորդներու յայտնութիւնը իր ստեղծուն առջեւ փռուած անապատին մէջ, տարօրինակ յազումով կը լցնէր զինքը:

Օտարականները տակաւ կը մօտենային, յագնութենէն դանդաղած քայլերով, հա-

գրած անապատի փռչին և արևը, թանձր պարեգծաթի մը նման: Արմաւի ծառը որ շատ հեռատես էր, ինչպէս կ'ըլլան բոլոր ծերերը առհասարակ, նշմարեց որ եկողները իրենց հետ ունէին նաեւ մանուկ մը, որ կը քնանար իր մօրը գիրկին մէջ, դրած իր գլուխը անոր ուսին: Մայրը գինքը փաթթած էր ճերմակ լաթով, հաւանաբար փրցուած իր անկողինէն, աճապարանքի մը պահուն: Անտարակոյտ փախըստականներ են ասոնք, կը մտածէր ծառը, որոնք ժամանակ չեն ունեցած իրենց հետ առնելու անհրաժեշտը:

«Եկողները ծանր տղէտէ մը փախչած կը թռնէին ըլլալ, այդ է պատճառ որ ասոնք ոչ յոգնութիւն գիտեն, ոչ ալ վախն ունին անապատէն: Կարծես անտեսանելի հրեշտակ մը կ'առաջնորդէ ու կը պաշտպանէ գիրկնք: Եթէ ես խօսիլ կարենայի, կը մտածէր արմաւենին, պիտի ըսէի իրենց որ ես դառնային, որովհետեւ իրենց սպասող վտանգները աւելի անգութ են քան այն վտանգը՝ սրմէ իրենք խոյս տուած են: Դիւրին չէ այս ահաւելի անապատէն անցնիլ: Ես փորձառութիւնը ունիմ անապատի վտանգներուն: Կը յիշեմ անգամ մը իմ պատանութեանս, սերական մը աւազի տմրդջ լեռ մը նետեց վրաս: Եթէ ամուր չըլլային արմատներս և հաստառն ճիւղերս, այսօր ես գոյութիւն ունեցած չէի ըլլար:»

Արմաւենին սկսաւ բարձր ձայնով խօսիլ, ինչպէս սովորութիւն ունին ընելու տարիքատ և տառնձին մարդերը:

«Ինձի կը թուի լսել քաղցր մեղեդի մը որ կը հասի տերեւներէս, որոնք դողի մէջ են: Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ կրնայ պատահիլ ասոնց առնչութեամբ: Սակայն ի՞նչ գեղեցիկ է եկող կինը, անիկա ինձի կը յիշեցնէ պատկերը այն կնոջ՝ որ դարձր առաջ հոս եղած է ուրիշ մեծ մարդու մը հետ միասին: Անոնցմէ մին Սաբայի թագուհին էր իսկ միւսը Սողոմոն իմաստուն արքան: Գեղեցիկ թագուհին երեսուղէմէն կը վերադառնար, այցելելէ յետոյ Սողոմոն իմաստունին, իսկ արքան մինչև անապատին ծայրը եկած էր թագուհին ճամբու դնելու համար: Անոնք հոս, իմ կեցած տեղս, իբրեւ յիշատակ իրենց հան-

դիպումին և բաժանման, այս աւազներուն մէջ անկեցին արմաւի ճիւղ մը, որ մեծցաւ և եղաւ այն հսկայ ծառը զոր ես եմ: Այդ ծառը պիտի տեսէր այնքան տան, երբ Յուդայի մէջ ծնէր ուրիշ արքայ մը, աւելի մեծ և իմաստուն քան Սողոմոնը: Անոնք այդ օրերուն հոս առնկեցին արմաւի ճիւղը և ցօղեցին զայն իրենց արցունքներով:

«Եւ այդ ինչու կը յիշեմ այս բոլորը, ըսաւ արմաւի ծառը, ապիկա անոր համար դուցէ, որ եկող կինը աւելի գեղեցիկ է քան այն թագուհին որ իմ գոյութեանս պատճառը եղաւ:

«Ջարմանալի սակայն, որ իմ տերեւներուս դողը տակաւ կը շատնայ: Անոնք ախար մահերդ մը կը հիւսնին իմ շուրջս, դաշտակելով կարծես մահը մէկու մը՝ որ շուտով պիտի թողու այս աշխարհը: Կը զգամ թէ շատ գէշ բան պիտի պատահի այս եկողներուն, որոնք կեցած կը նային յոգնութենէն ու ծարաւէն ստակած ուղտի մը, որ իրենցմէ քիչ անդին կը պառկի, կիսովին թաղուած աւազներու մէջ:»

Եկողները նշմարած էին արմաւենին և իր շուրջի ովսիսը և դէպի ծառը կը յառաջանային: Սակայն երբ վերջապէս հասան, նկատեցին որ ծառէն քիչ մը անդին գտնուող հորը ցամքած էր: Անոնք յուսահատ և յոգնած նստան յօրանջող հորին քով և սկսան արտասուել: Արմաւենին լսեց որ ասոնք կը խօսէին իրենց մօտալուտ մահուան մասին, ամայի անապատին մէջ: Մօռը հետեցուց նոյնպէս անոնց խօսակցութենէն, որ Հերովդէս արքան հրամայած էր որ սպաննէին մինչև երկու տարեկան բոլոր արու մանուկները իր թագաւորութեան, որովհետեւ կը վախնար թէ ծնած էր արդէն երկար տանէ ի վեր սպասուած Յուդայի թագաւորը:

«Տերեւներուս եղերերդը սակայն երթալով աւելի բարձր կը հնչէ, կ'ըսէր արմաւենին, ինչպէս կ'երեւի մօտ է մահը այս դժբախտ վտարանդիներուն:»

Կինն ու մարդը յուսահատութեան և սոսկումի մէջ էին: Անոնք կը վախնային առանձնութենէն և ստոյգ մահէն, որ տակաւ իրենց կը մօտենար, մինաւոր

այդ անապատին մէջ: «Երանի՛ մեր տեղը մնայինք, կ'ըսէր ծերունին, զինուորներէն ընդունելու մասը, որ աւելի դիւրին պիտի ըլլար, քան այս հեռաւորութեանը մէջ»:

«Աստուած պիտի օգնէ մեզի», ըսաւ կիներ:

«Մենք առանձին ենք անապատի դաշտաններու և օձերու միջև և շուտով որս պիտի դառնանք անոնց, ըսաւ մարդը: Զօնինք քսեր և կերակուր, Աստուած ի՞նչպէս պիտի օգնէ մեզի»: Ան այլևս յոռատատ, ծածկեց իր դէմքը վերադառնալու և ինկաւ աւազին վրայ: Ծերունին տխուր էր, նման մարդու մը որ իր սրտին մէջ կը կրէ մահուան վէրքը:

Արմաւենիին տերեւներուն երգը սակայն երթալով կը շատնար, լսելի ըլլալու չափ շուրջիններուն: Կիներ լսած էր զայն, և դարձեալ իր նայուածքը ծառի բարձունքին՝ ուրկէ վար կը կախուէին արմաւի ողկոյզներ, ծաղիկներու մեղրագոյն փունջերու նման:

«Արմաւենի՛ր, արմաւենի՛ր», աղաղակեց կիներ, առանց կարենալ զսպելու իր ներքին ուրախութիւնը:

Մարդը վեր բարձրացուց իր նայուածքը, և ինքն ալ իր կարգին նշմարեց արմաւի ողկոյզները, հասուն ու քաղցր երեւոյթով: Սակայն ի՞նչպէս ունենալ զանոնք, որովհետեւ ծառը չափ բարձր էր, և ոչ մէկ մարդկային արարած կրնար հասնիլ անոնց:

Պզտիկը որ իրենց քովիկը կը խաղար աւազի փայլուն հատիկներուն հետ, լսած էր մօր անսովոր կանչը. ան ալ իր կարգին վեր նայեցաւ և տեսաւ աղւոր ողկոյզները, խաղալիքներու նման կախուած ծառէն: Մօտեցաւ ծառին, նայուածքը ուղղած արմաւի ոսկի փունջերուն, ապա դպաւ ծառի արմատին իր փոքրիկ ձեռքերովը և ըսաւ իր մանկական քաղցր ձայնովը.

«Արմաւենի, արմաւենի, ծռէ գլուխդ»: Հազիւ արտասանած այս խօսքերը, ծառին իրանը սկսաւ ճարճատիլ, ճիւղերը կարծես փոթորիկէ մը բռնուած, սկսան դողդալ: Յետոյ արմաւենին մեղմօրէն խոնարհեցաւ և ծռեց իր գլուխը մահու-

կին առջև, ինչպէս կը խոնարհին հպատակները իրենց իշխանին դիմաց:

Մարդն ու կիներ զարմանքով տեսան թէ հակայ ծառը ինչպէս խոնարհեցաւ, գետին տարածելով իր ճիւղերը: Արմաւի ողկոյզները այժմ դիզուած աւազին վրայ, կը շողշողային արեւին տակ և կը ժպտէին տերեւներուն մէջէն:

Երբ մարդն ու կիներ բաւարար չափով քաղեցին արմաւի հատիկներէն, իրենց ուրախութեան մէջ մոռցած ամէն ինչ, պզտիկը նորէն մօտեցաւ ծառին և քաղցր ձայնով ըսաւ.

«Արմաւենի, արմաւենի, ստքի ելիր»: Մեղմօրէն և յարգանքով ծառը վերցուց ինքզինքը և շտկուեցաւ, մինչ իր տերեւները քնարի թիւերու նման քաղցր մեղեդի մը կը հնչեցնէին:

«Այժմ գիտեմ, ըսաւ ծառը, թէ տերեւներս որու համար կը հնչեցնեն այս մահուան մեղեդի»:

Մարդն ու կիներ ծռուկի եկան և շնորհակալեցան Աստուծոյ: «Տէր, ըսին անոնք, Դուն տեսար մեր հոգեվարքը և օգնութեան հասար մեզի: Շնորհիւդ այս հակայ ծառը եղէգի մը նման խոնարհեցաւ և մեզի բաշխեց իր բարիքները: Ալ վախ չունինք ունէ մէկէ, որովհետեւ գիտենք թէ Դուն պիտի պաշտպանես մեզի ամէն կարգի վտանգներէ»:

★

Քանի մը օրեր վերջ, երբ կարաւան մը անցաւ ծառին քովէն, մարդիկ տեսան որ հակայ արմաւի ծառը չորցած էր:

«Ա՛հ, ըսին ճամբորդները, այս ծառը պիտի չմեռնէր, մինչև որ չտեսնէր Սոլոմոնէն աւելի մեծ թագաւոր մը»:

«Կ'երեւի աշխարհ եկած է այդ մեծ մարդը», ըսաւ ճամբորդներէն մին:

Ս. Լ.

Տ Ի Ջ Բ Ո Ն Ի Ա Ի Ե Ր Ա Կ Ն Ե Ր Ո Ւ Ն Մ Է Ձ

Ա.

Կամար մը բոյլ, զոյգ մը պատեր,
Խածած փէշը ժամանակին,
Դարերն ի վեր կը սանին դեռ,
Մեծ օրերէն այս անուրբ դին:

Անապատի սրտին՝ անիղձ,
Պահնորդ մ'ինչպէս ան կը կենայ,
Բացած ինկզինք բազմակսկիւ
Տիգրիսին որ կը հեկեկայ:

Ալիքներէն շատազրոյց,
Ան չի լըսեր միմունջն անհուն,
Հողին ներքեւ, հողերէն դուրս,
Դեռ չհանգչած իր զոհերուն:

Ջուրերն հանդարտ կ'երգեն օրօր,
Բայց անպատշաճ մեռելներուն՝
Չեն յաջողիր հողն ու երկինք
Բերել ֆաղցր խաղաղութիւն:

Բ.

Դարեր, դարեր առաջ էր ան,
Երբ գահիդ դէմ երկրաստան,
Օր մը սրտում եկան կեցան
Երէց, իշխան ու զօրակա:

Յետոյ նզովք, յետոյ՝ արիւն ...
Ապա ցունցով մը անսահման
Վառեցաւ ջահն Աւարայրի,
Մութերուն դէմ մեր պատմութեան:

Հողին անոնց կաթիլ է վառ,
Գիշերներուն գալիք բոլոր,
Հաւասքն անոնց յաւերժափառ,
Անփերելի ֆանդակ աղօտօր:

Ո՛ր է բայց հուրն ասրուածին.
Կոհակները քաւալ քաւալ,
Մոխիրն անոր դեռ կը սանին
Տիգրիսի մութ ջուրերն ի վար:

Գ.

Անապատի աւազներուն՝
Հրէ՛ւն ինչպէս աւանդութեան,
Մահուան մէջէն կը փորձես դեռ,
Ժամանակի նեւը փերել:

Նորէն կեցեր ենք դէմ դէմի,
Երբեմն ինչպէս հին օրերուն,
Ճիսն եմ ցեղին արիւնափամ,
Որուն զարկիր հազար անգամ:

Դրուած չարիքն է աշխարհի,
— Մեռելներուն եւ ողջերուն —,
Փոփացար զարկիդ մէջ դուն,
Դեռ կը մնամ ես կենդանի:

Արեան մէջէն անցեալներու,
Երբ կը նայինք բայց իրարու,
Կը բաբախի կուրծքիս՝ նորէն,
Աստղը վերքիդ, հեռուներէն:

ԵՂԻՎԱՐԴ

ՊՈՐՈՆՏԵՐԻ ՊԱՐՏԵՂԻՆ ՄԷՁ

Այս պարտքը՝ կարծես զիս մանկութեան
Պարտքներուն կը տանի հին, մեզանէս,
Հոս աչքերս կը մանկանան նոր զարնան
Աւեսաւոր փոքրամերով առ յաւէս:

Կը պստիմ ես, ու ծառերէն ժպտալեմ,
Քարմ պտուղներ, որ երկինքէն կը տեղան,
Դուրովանով՝ ափերուս մէջ կը ժողվեմ,
Եւ վայելին՝ հոն կը բանամ հոյս սեղան:

Յիշատակներ, որ այս հողի ընդերքէն
Անցեալ մ'ամբողջ գերեզմանուած՝ կը պեղեն,
Յաւերժական երախտիք կ'ընդգրկեն

Տրամահալորդ հոգիներու լուսեղէն,
Որ կեանք տուին այս ծառերուն մշտաջով,
Իրենց ճակտի մաքրակալակ ֆրսինով:

ՀՄԱՅՆԱԿ ԳՐԱՆԵՆ

(Բերդեհեմ, 10 Յունիս 1909)

ԲԱԽՏԸ

Արտակից ընկերոջ մը

Կեանքը՝ պարտէզ մը զառաւ,
Այգի հովասուն,
Որուն եզրէն՝ յուսահատ,
Կ'անցնինք ես եւ դուն:

Պահակ մը խիստ ու խոժոռ,
Կեցած իր դրան,
Կ'առնէ մարդերը բոլոր
Ներս՝ ուրախութեան:

Կը մնանք դուրս առանձին,
Տրտում, գլխիկոր,
Ներսէն երգեր կը լսուին.
Քախիծն է մեր խոր:

Ու վառեցաւ սիրտը մեր
Ճաստմով արդար,
Պահակ-ճիւղին այդ անսէր
Քար-սիրտ կը մնար,

Խօսքերուն դէմ մեր յուզիչ,
Հաւատքին՝ անխախտ,
Ճառերուն դէմ ողորիչ,
Զի էինք անբախտ:

'Քէ բախտ չունիս, ո՛վ ընկեր,
Որքան ալ ըլլաս
Ուժեղ, հարուստ, բարեսէր,
Տրտում կը մնաս:

Գ. ՃՍՐՏԱՐ

ԳՐԱԿԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

դ) Խճիչայէս գրել: Ըսինք նախորդ յօդաւածով թէ Սփիւռքի հայ գրողներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ օրուան հացին համար պայքարող համեստ աշխատավարձով ուսուցիչներէ կամ բանուոր-արհեստագործներէ, օրուան մեծագոյն մասը իրենց գործին հետ կապուելու գաղափարաւորութեամբ (բաւար չենք գտնիր չափազանցուած, մանաւանդ երբ գիրքի ու գրականութեան հետ սրեւէ տղերս չունեցող գործի մը պարտադրուած ըլլանք չղթայել տրուեստին հմայքով արուփող ու գրականութեան սիրով ակադէմիս մեր սիրտն ու միտքը, առաջինը աշխարհը զգացումներն ու տենչերը զսպելու ու կաշկանդելու, ու վերջինին բարձր խոհերը միտ-միտակ կրելու, թուղթին փոխանցել չկարենալու անպարագիծ ու չափերու համար անըմբռնելի տրամաութեամբ մը թաթաւուն կացութիւնը պարգեւելով մենք մեզի):

Աւելի բախտաւոր չեն այս տեսակէտէն ազատ ասպարէզներու տէր, նիւթապէս բարեկեցիկ մեր գրողները: Անոնց ալ ժամանակին մեծ մասը — եթէ ոչ ամբողջը — կրնաւ ծախելու ու պատասխանատու գործերով, իրենց բարձր գիրքին կամ մասնագիտութեան պահանջած հազար ու մէկ մասնագութիւններով, ժողովներով, այցելութիւններով:

Արդար ըլլալու համար պէտք է խոստովանիլ թէ այս տեսակէտէն ամենէն բախտաւորը կարելի է նկատել ուսուցիչները, տարւոյն քառորդը ապրուստի մասնագութիւնէն հեռու ու հանգիստ ապրող այդ մարդերը, զորս սակայն չենք կրնար չգնահատել երբ իրենց արձակուրդի օրերը կը յատկացնեն իրենց ասպարէզին համար ա՛յնքան էական մանկավարժական ու հոգեբանական դասընթացներու հետեւելու:

Տարբեր է պարագան իր հարազատ պետականութեան գուրգուրած հովանիին

տակ ստեղծագործող Հայրենիքի գրողին: Չունի ան ճնշող մասնագութիւնը օրուան հացին ու պարտաւոր չէ — ինչպէս Պէյբուրաքի մեր ամենէն շնորհալի բանաստեղծներէն մէկը կը խոստովանէր — գործի ընթացքին (վաճառորդ մըն է յիշեալ բանաստեղծը) պարբերական ընդհատներու կարճատեւ պահերը և յաճախորդի մը մեկնումէն մինչև միւսին գալուստը երկարող քաղէները, և կամ իր հանգիստին ու ֆիզիքական կազդուրման — ա՛յնքան անհրաժեշտ՝ մանաւանդ մտային աշխատանք կատարող մարդուն համար — սահմանաւած ժամերը օգտագործելու քանի մը առդ բան գրելու:

Ուրիշ ասպարէզներու նախընտրած մեր գրողներէն պէտք է քննել նաեւ իրենց գործին բնոյթով իսկ գրական մթնոլորտի մեայուն բնակիչ թերթերու խմբագիրները, հոգ չէ թէ, ինչպէս տեսանք, հարկին ներքեւ ըլլան լիառատ տուրք վճարելու ամեն հրապարակագրութեան, ու կրելու անհուն առդաւակները թերթին աշխատակիցներ ինչպէս բաժանորդներ ապահովելու, ու այս վերջիններէն գանձումները կանոնաւորաբար կատարելու — բաժանորդներուն անփութութեան, անպարտաճանաչութեան միացնել դժուարութիւնները երկրէ երկիր գրամական փոխադրութեան —, նիւթապէս ալ բարօր կեանք մը ապրել կարենալու համար:

Տուեալ պայմաններու մէջ, մեր հանգիստին ու վայելքներուն — մտաւոր վայելքներով լսկ բաւարարուող գերմարդ մը չէ վերջապէս գրողը, ոչ ալ սուրբ մը, ու բնական է (ու ինչո՞ւ չէ, նաեւ անհրաժեշտ) որ իր մտքին ու հոգիին կարիքները հազալու չափ ու աւելի ժամանակ տրամադրէ իր մարմինն հոգածութեան, խնամքին ու կազդուրման, ինչպէս նաեւ քաղաքակրթութեան ընձեռած բարիքներէն իր բաժինը տանելու և ժամանակին հետ քայլ պահելու — յատկացուած սուղ ժամերը գրական աշխատանքներու — ապերախտ ու ամուլ յաճախ, երբ գիտենք թէ մեր կատարած ամէն գործին ու վատնած ամէն ճիգին համար բնական է գնահատանքի մը, տանուազն քաջալերանքի մը ակնկալութիւնը ունենալ իրրեւ խթան

մեր քայլերուն — յատկացնելը համագործակցութեան, ինքնագրկումի, ինքնամոռացումի պահեր ապրելու ընդունակ երանելի՝ բայց յաճախ ճիշդ կամ լիովին չհասկցուած, ու չհասկցուելու մեծ ցուր ապրող մարդերուն միայն յատուկ:

Տակաւին, պէտք է մոռնալ թէ գրագէտը իր «պարագոյ» ժամերէն բաժին հանելու է նաեւ ընթերցանութեան, ա՛յնքան էական՝ գրողի — մանաւանդ նորոհոս — մտքի մշակման ու ոճի բերեղացման տեսակէտէն: Մեծ գրագէտները եղած են ընդհանրապէս յամառ ու յարատեւ ընթերցողներ, իրենց հետաքրքրութիւնը տարածելով միջազգային գրականութեան բոլոր սեփերուն ալ վրայ: Չէ կարելի ինքն իր մէջ կղզիացած, դարու գրական շարժման անհղորդ ու իր շուրջը կատարուած, իրագործուած մշակութային շարժումներէն անտեղեկ մեծ գրագէտ մը երեւակայել:

Ա՛լ չխօսինք ընտանեկան և ընկերային պարտաւորութեանց մասին:

Ահա թէ ինչու ճիշդ ու տեղայն է վաստակը Սփիւռքահայ գրողին, իր զգացումներն ու գաղափարները՝ տարտամ ու շնչատ, ու յոռետեսութիւնը՝ յաճախ մայր երանգը իր գործին:

Ասով նաեւ բացատրելի կը դառնայ զանգուածեղ ու ծաւալուն վէպերու պակասը Սփիւռքահայ տարածքին վրայ, ինչ փոթի որ արագութեան սա դարուն մենք քիչ մը դժուարութեամբ հանդուրժէինք ընթերցումը հաստափոր հատորներու:

Ա՛լ չենք խօսիլ թատերական գրականութեան մասին, ուր զեղապաշտ սերունդի ամենէն փառաւոր օրերուն իսկ մեր ոյժերը եկան անբաւարար՝ միջակէն վեր արժէքով ու միջազգային չափանիշով յաջող գործ մը ստեղծելու:

* *

Յուսահատութեան մէկ բոլորին տրուած անխորհուրդ հաստատում մը է և ոչ ալ ծայրայեղ յոռետեսութեան արդիւնք անմիտ մարգարէացում մը այն՝ զոր մեծանուն գրագէտ-քննադատ Յ. Օշական ըրած էր իր մահէն կարճ ժամանակ մը առաջ, յայտարարելով թէ Սփիւռքահայ

Գրականութիւնը իր անկման զառիթափին վրայ է արդէն և թէ, առաւելագոյնը 1980 ին, եթէ քաղաքական պայմանները մնան նոյն, այդ գրականութիւնը անկարող պիտի ըլլայ կենդանութեան որեւէ նշան ցոյց տալու: Բայց որովհետեւ ներկայ դարու մարդը, կարճամիտ որքան սնապաշտ, առանց զօրաւոր ապացոյցի կամ շօշափելի փաստերու ոչինչի պիտի ուզէ հաւատալ, տանք փաստեր՝ այս հաստատումին հիմք ընծայող:

ա) Անհետացումը հին սերունդին, որ օնած ու մեծցած ըլլալով իր հայրենիքի բնագաւառներուն մէջ, իր մէջ բնականաբար նոր սերունդէն աւելի զօրաւոր պիտի ըլլար «ազգային ջիղը», և մանաւանդ, հայուն ընդհանուր հոգեբանութեան մօտէն ու լուսապէս հաղորդ, ու տարագրութեան սարսափները ի՛ր իսկ մորթին վրայ զգացած, անսպառ հում նիւթ պիտի ունենար իր ձեռքին տակ, իբրեւ ատաղձ գործածելու համար զայն Սփիւռքահայ Գրականութեան չէնքին կառուցման: Ու թէ և ցարդ ձեռքի տակ չունինք ամբողջական գործ մը՝ յիշեալ տարագրութիւնն ու անագորոյն ջարդերը իրենց բոլոր ահազդու ու անմարդկային որքան սրտապատառ կողմերովը պատկերող, անոնց բովանդակ արիւնոտ ծալքերը պարագրկող, բայց ինչ որ տրուեցաւ մեզի նոյն այդ արհաւիրքներէն ճողոպրած սերունդին կողմէ կը կազմէ մայրերակը Սփիւռքահայ Գրականութեան ու հարազատ վկայութիւնը մեր ցղի նկարագրին ամուր ու լուսաւոր գիծերուն: Սխալ չհասկցուիմ սակայն, եղբերգութիւն մը է Սփիւռքահայ Գրականութիւնը և ոչ ալ անցնող քառասնամեակին անոր կալուածէն ներս իրագործուած ամէն ճիւղերը մէկ յայտարարի տակ խմբելու անմիտ որքան սրտապիղծ արարքն է որ կը փորձեմ: Արեւմտեան Հայաստանի մեր օրհնաբեր ու երող կեանքէն վերքերուած ամէն յուշ կամ դրուագ անփոխարինելի վկայութիւն մըն է հայ հագիէն (ինչպէս պիտի ըսէր Օշական), ու ահա թէ ինչու զանոնք կորուստէ փրկելու ու գրականութեամբ — ամենէն ապահով միջոցը — յաւերժացնելու ամենէն համեստ ճիղն

անգամ ա՛յնքան թանկ պէտք է արժեքերի, Ու ճակատագրի՝ որ բնաշխարհի նոյն աշդ գաւառներէն եկող ամէն պատկերի խորը սուգ ըլլայ ու արիւն, կսկիծ ըլլայ ու նախճիր: Նոր սերունդը շատ շատ Սփիւռքի մէջ օտարութեան հովերէն իրեն յատուկ տառքինութիւններուն ու արժանիքներուն մեծ մասէն մերկացած — կամ զանոնք կամովին թօթուած — հայ հոգիին պատկերն է որ կրնայ տալ, ինչ որ կրնայ աշխատէս օգտակար ըլլալ Սփիւռքի մեր ցեղային հոգեվարքը քանի մը տասնամակ հերկարածգելու, բայց որ անկասկած չի կրնար մեր գրականութիւնը հարատեանի տառղջ ու ամուր գործերով:

Բ) Նոր սերունդը աշխարհը բացած ըլլալով օտար արեւի տակ ու մեծ մասամբ հեռու՝ հայկական շրջանակներու տոհմային առողջ մթնոլորտէն, օտար մշակոյթներու խաթարիչ ազդեցութիւնը պիտի կրէ անխուսափելիօրէն: Այդ սերունդէն շատերուն, եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ մասնաւորաբար, եթէ ոչ բոլորովին՝ գէթ մեծ մասամբ անծանօթ կը մնան մեղրածոր բռները հայկական լեզուին: Ու գիտենք թէ ի՞նչ է ճակատագիրը ինչպէս արժէքը հայու կողմէ բայց օտար լեզուներով գրուած գրական գործերուն: Թարգմանութիւնը աշդ գործերուն մեր լեզուին: Բայց ըսուած է այնքան իրաւամբ թէ գրական գործ մը թարգմանուելով աւնուազն կէսը կը կորսնցնէ իր արժէքէն: (Կրնա՞նք, օրինակի համար, մեր գրականութեան զանաւարանին վրայ յաւելում մը նկատել Սարոյեանի վէպերը, հակառակ որ տաղանդն ու գրագէտի խառնուածքը չեն որոնք կը պակսին Ամերիկահայ աշդ հեղինակին, ոչ ալ արուեստի տարրեր՝ անոր գործերուն): Ու տսիկտ աւելի քան ճիշդ է ինչպէս ցաւառիթ՝ մեզի նման փոքր ու ցիրուցան ժողովուրդի մը համար:

Գ) Անցնող մօտ կէս դարու ընթացքին, Սփիւռքահայ նորահաս գրողն իսկ իր ձեռքին տակ ունեցաւ, ազգային տեսակէտէն, հում նիւթերու անհատնում պաշար մը, քաղուած՝ հայ կեանքը յուզող գլխաւոր դրուագներէն, զայն օգտագործելու համար իբրեւ յետապետին իր ստեղծ

ծագործութիւններուն: Բացի այն իրողութենէն թէ Մեծ եղեռնին առթած սարսափազդու յիշատակները թարմ էին տակաւին մտքերու մէջ ու անոր առաջացուցած վէրքերը ուժգնօրէն կը կոտորային հայ հոգիներու մէջ, զանոնք մղելով բուն ու արդար ընդվզումի, անցեալի արեւոտ ու անվերադարձ օրերու ոգեկոչումին առիթ տուող, կը բաւէ յիշել որ ան ապրեցաւ ներգաղթի սրտառուչ իրականութեան յուսովառ օրերը: Ու իրեն պատահութիւնը ներկայացաւ — պատահութիւն՝ որմէ դժբախտաբար ան չկրցաւ պէտք եղած շափով օգտուիլ — գովերգելու Մայր Հայրենիքի մէջ ապրող ու ստեղծագործող իր եղբայրներու կողքին, հերոսական ու համբուրելի ճիգերը իր ցեղակիցներուն, Նացիզմի յորդանոսալիքները զսպելու, հասարակաց թշնամիին մինչև որջը յառաջանալու ու զայն ծունկի բերելու գործին մէջ իրենց արի մասնակցութեանը համար, Բ. Աշխարհամարտի ճգնաժամային օրերուն: Չենք գիտեր թէ ապագան ինչն՝ ունի ծրարած մեզի համար իր խորհրդաւոր ծոցին մէջ: Սակայն ներգաղթը նորութիւն մը չէ այսօր (չմոռնալ որ նորութիւնները միայն կրնան նոր թափ ու կենսունակութիւն տալ գրականութեանց) ու մեծագոյն յիմարութիւնը պիտի ըլլար ուրախանալ մեր ժողովուրդի լաւագոյն ոյժերու մահացումովը ճարուած գրական թէկուզ ամուր արժէքով մէկ քանի գործերու համար (եթէ ճիշդ է թէ գաղափարի և նիւթի, որակի և քանակի շահերը խոտոր կը համեմատին իրարու, ճիշդ չէ սակայն միշտ ալ վերջինները արհամարհելու, վտանգի ենթարկելու գնով առաջիններուն ուժաւորման ձգտիլ):

Դ) Չենք ուզեր խօսիլ նորէն գրականութեանց, մասնաւորաբար, և արուեստներու նկատմամբ, ընդհանրապէս, բոլոր ժողովուրդներու նորահաս սերունդներուն կողմէ սնուցուած ընդհանուր անտարբերութեան մասին, որով անխուսափելիօրէն պիտի վարկուէր մասնաւորաբար արտերկրի հայ գրողը: Այս կէտը ըստ արժանւոյն լուսաբանել ջանացինք մեր այս յօդուածաշարքի առաջին մասին մէջ:

ն) Ի վերջոյ, պէտք չէ մտահան ընել թէ զբաղանութիւն մը իր աւելն ու կենսահիշթը կ'առնէ մայր հողէն, հայրենիքէն: Ու պետականութեան մը հոգածութեան անմիջական հովանին վայելելու անփոխարինելի բարիքէն զուրկ զանգուածի մը կողմէ գերմարդկային ճիգերով իսկ իրագործուած գրականութիւն մը կարճատեւէն ճակատագրուած է ամբողջութիւն: Օտարութեան մէջ, օտարութեան բարքերու կնիքը կրող և անոնց արձագանդը կողոյ, օտար մտայնութեանց փառհարը հանդիսացող գործեր ուղենք շուղենք մեծագոյն տակոսը պիտի կազմեն մեր գրականութեան: Գործեր՝ որոնք իրենց տկար բռներէն գոտ ոչինչ ունին հայեցի: Հայ հողին դրական յատկանիշերը, որոնք ա՛յնքան արագօրէն ու ցաւալիօրէն յեղաշրջման, ձեռագրման ենթակայ են Սփիւռքի մէջ, և որոնք պէտք է յստակ ու ուժգին կերպով սեւեռուած ըլլային մեր գրական գործերուն մէջ, իրենց հարագատ ձեւին մէջ վերբերուած՝ միայն Հայրենիքէն եկող գործերու մէջ կը տրուի մեզ հաստատել:

Առարկուի գուցէ թէ պայման չէ հայրենի հողի մը գոյութիւնը գրագէտի ստեղծութեան տակ, թախք ու սլացք տալու համար անոր զգացումներուն ու գաղափարներուն, բարձրացնելու համար զանոնք արուեստի մակարդակին, ու լոյսին բերելու իրաւ տրուեսի գործեր: Ու շատ հաւանաբար, այս տեսակէտը պաշտպանողներու կողմէ վկայութեան կանչուն Օշականն ու Թէքէեանը, որոնք նոյնպէս բախտը չէին ունեցած մեր Հայրենիքը տեսնելու, իսկ օտարներէն՝ Պայրընը, Շէլլին և ուրիշներ, որոնք, իրենց կեանքին կարեւորագոյն մասին մէջ գէթ, ստեղծագործած են իրենց հայրենիքի սահմաններէն զուրս: Բայց ուշադիր քննութիւն մը չ'ուշանոր երեւան հանելու անճշդութիւնը խախտաւ հիմերու վրայ կանգնած այս տեսակէտին:

Պէտք չէ մոռնալ թէ Թէքէեանը, Օշականը ու իրենց սերունդի գրողները ոչ միայն անցած են հազարամեակներ ընդգրկող մեր ժողովուրդի պատմութեան ամենէն ահաւոր ու բախտորոշ եղեանին

ընդմէջէն — «ամէն շարիքէ բարիք կը ծնի» մեր ժողովուրդին խնամուած խօսքը անգամ մը ես կը ճշմարտութի հաս, ինչ խօսք որ շարիքը անհամեմատօրէն մեծ ըլլայ ու մահաբեր, իսկ բարիքը՝ բողբոջաբար ճիգն ու աննշան —, այլև անոնց աստղանդը կազմաւորուած է մայր հողին վրայ: Հայրենիքը անոնց համար հող ու քար ըլլալէ առաջ ու աւելի՛ բարախող սիրտ է իրենց կուրծքերուն տակ, ու անոնց կապը հայրենիքին հետ նման է ամուր ու առողջ արմատներով հողին կապուած ծառին: Բան մը որ չենք սպասեր, որ դուցէ իրաւունք իսկ չունինք սպասելու օտար ամերու վրայ ծնած ու սնած մեր սերունդներէն:

Իսկ գալով օտարներուն, անոնց կամուր պանդխտութիւնը բողբոջաութեան եզր իսկ չունի մեզի պարտադրուած դժնդակ պանդխտութեան հետ: Բնայ, անոնք գաւակներն են մեծ ու զօրաւոր պետականութեան տէր ժողովուրդներու, յաճախ վայելելով նաեւ բարոյական քաջութիւնքն ու պաշտպանութիւնը անոնց: Եւ կամ ինքնակամօրէն չուած են օտար երկիրներ, երբ չեն գտած այդ քաջութիւնքն ու գնահատանքը իրենց արեւտկիցներէն, տպահովելու համար զանոնք ուրիշ ժողովուրդներէ:

Պիտի ուղենք մեր այս համեստ նկատողութիւններն ու յօդուածաշարքը փակել յայտնելով թէ երբ կը դատապարտենք գաղթական նորահաս սերունդը գրականութեան հանդէպ իր պարզած անտարբեր կեցուածքին համար, բնաւ չենք մոռնար որ ամէն անհատ ունի իր նախասիրութիւնները, ու չէ կարելի բոլորն ալ նոյն չափով գոհացնել, նոյն բաները մատուցանելով անոնց վայելքին: Բայց ներքին և արդարանալի չէ երբեք Սփիւռքահայուն ցուցաբերած ա՛յնքան պաղ վերաբերմունքը մեր մշակութային արժէքներուն նկատմամբ: մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ հայը, հակառակ թուով փոքր ու քաղաքական ամենէն զաւթան պայմաններէն անցած ժողովուրդ մը ըլլալուն, կրցած է տալ արուեստի գրեթէ բոլոր մարդերուն մէջ միջազգային չափանիշով գուլիս — գործոցներ, ու նաեւ թէ նախորդ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

MKRTYHM ԾՆՆԴՈՑ ԽՓ. 5Ի ՄԷԶ

Գէթ չորս ստուգարանութիւններ առաջարկուած են մէկ անգամ գործածուած mekerotêhem-ի համար, նշուած՝ բառարաններու մէջ mekerâ-ի ներքեւ, Ծննդ. ԽՓ. 5, sim'ôn welewi 'ahhîm kelê hamas mekerstôhem «Շմաւոն և Ղևի, յիրաւի եղբայրներ, բռնութեան զէնքեր են իրենց սուրբերը» (Եղբայրակցութեան թարգմանութիւն՝ Confraternity translation)⁽¹⁾։ Թայտնուած ստուգարանութիւններէն ոչ մէկը չափ համոզիչ է, այնպէս որ Koehler-Baumgartner արդարացած կը թուին, եզրը սահմանելով իրեն «չբացատրուած»⁽²⁾։ Ոչ

ալ Koehler-Baumgartner-ի Supplementum-ը (Յաւելումը) կը յառաջացնէ մեր գիտութիւնը այս կէտին շուրջ, յայտնապէս հաւանութեամբ նշելով վերջերս վերականգնացուած երկու ստուգարանութիւններ, որոնք արդէն տրուած էին Gesenius-ի Thesaurus-ին (Գանձարան) մէջ, 1839⁽³⁾։ Հին թարգմանութիւնները նպատակ մը չեն ընծայեր այս հասցումին շուրջ⁽⁴⁾։ Սակայն շատերը կը համաձայնին Friedrich Delitzsch-ի յայտարարութեան հետ, որով «Das 'a'pax legomenon mekerâ Gen. 49, 5, muss etwas wie Schwert, irgend ein schneidendes Werkzeug bedeuten»⁽⁵⁾, և իրապէս բոլորն ալ համաձայն են թէ համարը ակնարկութիւն մը կը պարունակէ Ծննդ. ԼԳ. 25-29-ի Տարակարծութիւնը կը ծագի երբ մէկը կը ջանայ յատկապէս սահմանել «բռնութեան գործիքներու» բնայթը և մասնաւոր մանրամասնութիւնը Ծննդ.

(1) Պատշաճ հակիրճ համառոտութեան մը համար տես F. Zorell, *Lexicon Hebraicum et Aramaicum Veteris Testamenti* (Roma, 1955)։ Լիագոյն վիճարանութիւններ կարելի է գտնել մեկնութիւններու մէջ, մասնաւորապէս A. Dillmann, *Die Genesis* (3-րդ հրատ., Leipzig, 1886) 452-53։

(2) *Lexicon in V. T. Libros* (Leiden, 1953) 523a.

սերունդներէն մեզի կտակուած այդ փառաւոր ժառանգութիւնը կը հանդիսանայ արատասահմանի հայը լուս և իրաւ հայ պահելու առաջաւոր ուղղակիներէն մին։

Ուրեմն կրկնապէս նուիրական է պարտականութիւնը որ կը ծանրանայ արտերկրի հայութեան ուսին — անվթար պահպանումն ու յաջորդ սերունդներուն աւելիով իսկ փոխանցումը մեր մշակոյթի գանձերուն, տանուադն սէր և հետաքրքրութիւն արթնցնելու անոնց մօտ այդ արժէքներուն հանդէպ։ Զի անոնցմով է որ հայը բան մը արժած է անցեալին ու տակաւին կրնայ արժել այսօր։ Վերցուցէ՛ք այդ գանձերը, ու հայը արհամարհելի ոչնչութիւն մը պիտի մնայ աշխարհի հզօրներու շարքին։

ԳԷՈՐԳ ՈՒ ՃԻՆԼՎԻԶԵԼՆ
(Վերջ՝ 3)

(3) Առաջինը այս ստուգարանութիւններուն, պաշտպանուած E. Ullendorff-ի կողմէ *Vetus Testamentum* Ի մէջ Բ (1956) 191, անունը ամանցել կու տար արարելէն եթովպերէն makara-ն խաբել խորամանկութեամբ, բայց որքան շուտ դադրինք յենելէ հարաւային սեմականին վրայ մեր լուծումներուն համար և սկսինք պատասխաններ փնտել հիւսիս արեւմտեան սեմականին մէջ, Ս. Գրքի բանասիրական դժուարութիւններուն համար, աւելի ստոյգ և արագ պիտի ըլլայ մեր յառաջդիմութիւնը։ Ներկայ պարագային, պատասխանը կը ներկայացուի նոյնինքն Հնդգամատեանով։ Սուրբ թարգմանութիւնը, շատ մը հին և արդի թարգմանութիւններու մէջ կատարուած, ի վերջոյ հիմնուած է յունարէն ma'chaira-ի հետ ենթագրեալ կապակցութեան վրայ, nexus մը պաշտպանուած C. H. Gordon-ի կողմէ, *Hebrew Union College Annual* Ի մէջ, 26 (1955) 60։ Բայց շատ մը մեկնիչներ այս ստուգարանութիւնը կը նկատեն առ ժամայն արձակելի։

(4) Տես S. R. Driver, *The Book of Genesis* (Թրդ հրատ., London, 1913) 383։

(5) *Prologomena eines neuen Hebräisch-Aramäischen Wörterbuch zum Alten Testament* (Leipzig, 1886) 120-121; R. De Vaux-ի թարգմանութիւնը, *La Genèse* (Bible de Jérusalem; Paris, 1951), ils ont mené à bout la violence de leurs intrigues, կ'ենթադրէ killû ընթերցումը փոխան մասորական բնագործ kelê-ին և հարաւ սեմական ստուգարանութիւն մը՝ խնդրոյ առարկայ անուան։ Այս պատճառով, անընդունելի է երկու տեսակէտով։

ԼԴ.ի պատմութեան, որուն կ'ականարկէ բանաստեղծը:

Այս երկու հարցերը թերեւս կրնան լուծուիլ սահմանելով անուան արմատը: Արմատը այնքան յայտնի կը թուի որ մարդ կը զարմանայ թէ ան զանց առնուած է Ծննդոցի մեկնութիւններուն մէջ կատարուած՝ բառադիտական կարելիութիւններու մանրամասն քննութիւններուն մէջ: Karat «կարել» էն ամենցում մը պիտի տար «կարող գործիք» ի մը իմաստը: Շատ յաճախ գործիքի տնունները կը կազմուին ma/mi նախամասնիկով, այնպէս որ ձևարանական տեսակէտէ makret (ամենէն հաւանական ձայնաւորումը)⁽⁶⁾ այսպիսի նշանակութիւն մը բացատրութիւն պիտի չկազմէր: Բայց ի՞նչ տեսակ կարող գործիք: Քանի որ Ելից Դ. 25ի karatը կը գործածուի թլփատութեան արարքը ցոյց տալու համար, wattikröt 'et 'orlat bēnāh «Եւ թլփատեաց զանթլփատութիւն որդւոյն իւրոյ», կը հետեւի որ makretը, յոգն. makrelim, պիտի նշանակէր «շեղք կամ դանակ թլփատութեան»⁽⁷⁾:

Ինչ որ բանաստեղծը Ծննդ. ԽԹ. 5ի մէջ կ'ականարկէ, այն իրողութիւնն է թէ Շմաւոնը և Ղեիին, համոզելով Սիւքիմացիները թլփատութեան ենթարկուելու, փոխ տուին անոնց իրենց թլփատութեան շեղքերը գործողութիւնը կատարելու համար: Քանի որ Սիւքիմացիները այս ծէսը չեն գործողրեր, անոնք պարտաւոր էին փոխ տանել անհրաժեշտ գործիքները իսրայէլացիներէն: Ծննդ. ԼԴ. 22ի համաձայն, այս ծէսին նպատակն էր միութեան

և խաղաղութեան կապ մը ստեղծել Սիւքիմի և Ղեիի և Շմաւոնի ցեղերու բնակիչներուն միջև («միայն այս պայմանով մարդիկը պիտի համաձայնին ապրելու մեզի հետ և մէկ ժողովուրդ կազմուի: Մեր մէջէն բոլոր արունները պէտք է թլփատուին ինչպէս որ անոնք են»):

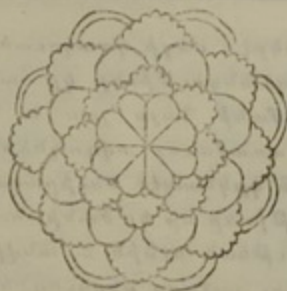
Երբորդ օրը, Սիւքիմի բոլոր արունները սպաննելով, երբ ցաւը շատ սաստիկ էր, Շմաւոն և Ղեի թլփատութեան դանակները, որոնք սահմանուած էին խաղաղութեան և միութեան գործիքներ ըլլալու, կարելի է ըսել, վերածեցին բռնութեան գործիքներու: Այսպէս, բանասիրական և պատմական նկատողութիւններ կը թելադրեն որ համարը թարգմանուի հետեւեալ կերպով. —

Շմաւոն և Ղեի, յիշախ եղբայրներ,
Բռնութեան գործիքներ և իրենց բլլ-
փասութեան շեղքերը⁽⁸⁾:

MITCHELL J. DAHOOD

(CBQ, Հատոր 23, քիւ 1,
1961, էջ 54-56):

Թրգմ. ԱՆՈՒՇԱԽԱՆ ՎՐԴ. ՉԳԱՆԵԱՆ

(6) Shu H. Bauer - P. Leander, Historische Grammatik der hebräischen Sprache des Alten Testaments (Halle, 1922) 492:

(7) Թէև գործիքներու անունները շատ յաճախ իգական յոգնակի կը կազմեն, կարգ մը պարագաներ կան ուր յոգնակին արական է: Ներկայ նպատակին համար լաւագոյն օրինակը եզրասն է, Ա. 9, mahalāpim, հաւանաբար դանակներ: Միւս կողմէ, Ս. Գրական տեղեկութիւնը թլփատութեան մէջ գործածուած գործիքներու շուրջ զոյգն է: Ելից, Դ. 25ը ցոյց կու տայ թէ օրէկայ ծէսը կը գործածուէր, մինչ 8հուռ. (Ե. 2) կը յիշատակէ harbôt surim «կայծքսը դանակներ»:

(8) Շեղինակը կարծեց թէ գտած է համարին հիշող թարգմանութիւնը երբ հետազոտեց E Dhormeի թարգմանութիւնը La Bible, l'Ancien Testamentի մէջ (երկու հատոր, Paris; Gallimard, 1956-9) I, 108: Siméon et Levi sont frères, leurs couteaux sont des armes de violence, բայց ակնարկ մը էջին տակը գրուած ծանօթութեան, allusion au coup de main contre Sichem, ցոյց կու տար թէ couteaux պէտք է նկատուի իրրեւ դաշոյններ և ոչ թէ դանակներ:

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ՕՇԱԿԱՆԻ ԱՆՏԻՊՆԵՐԷՆ

ՆԱՐԵԿ

Ն.

ՆԱՐԵԿԱՏԻՒՆ ՄԻՒՍ ԳՈՐԾԵՐԸ

10. ՄԵԿՆՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԳՈՅՆ ԵՐԳՈՅՆ ՍՈՂՈՄՈՆԻ: Նարեկացիին անդրանիկ աշխատությունը: Շահական հն նախաբանն ու վերջաբանը իրենց յիշատակություններով: Գործը իբր թափանցում միջակ է: Իբր ցուցադրում (exposé) ճապաղ:

Հետաքրքրական է լիզուն ու պարզ է անհամեմատ քան Նարեկացիին միև դարձերուն լիզուն:

20. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉԻՆ ԱՊԱՐԱՆԻՑ: Ասիկա կատարեալ գիւցաղներգություն մըն է: Նարեկացի մեզի կը փորձէ ներկայացնել մարդեր (որսնք կայսրեր հն), եպիսկոպոսներ (որսնք սուրբեր հն), դէպքեր որսնք իրականություն հակադրւն էն կ'ազատին ու կը մխուխ հրաշալիին մէջ:

Պատմությունը կարելի է ամփոփել: 983 ին խաչ մը կը զետեղուի Ապարանից Ուխտի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ: Անա հիմնական նիւթը: 3-4 էջ կը նուրբէ Նարեկացիին եղելությունը կանխող ժամանակին, վաթիւ ու կոստանդին կայսրերուն: Նոյնքան մըն ալ Մովսէս աշխարհէն Պսիխ գաղթող ազնուականին: Քանի մը հաստատ կը բացատրեն հրաշքները որսնք կը գործունին այդ գաղթականին երկրէն բերած հողով: Հետաքրքրությունը ինքնակալներուն: Կը վարձատրեն գաղթականը անոր նուիրելով խաչափայտէն կտոր մը որ կը «հաստատուի» ձեռակերտ խաչի մը մէջ: Յետոյ չինությունը այս խաչին: Վերադարձը Մովսէս գաւառը: Շինությունը գամբարանի: Խաչին զետեղումը նախ Ս. Կորապետի, յետոյ Ս. Աստուածածնի եկեղեցիին մէջ:

Անա այս նախանիւթովն է որ Նարեկացի կը գրէ պատկանելի գրքոյի մը,

ուր բացատրությունները կը հաւաստեն Աղօթամատեանին ամենէն չքեղներուն: Ուր եկեղեցական ճարտարապետությունը ոճի, բառի կը վերածուի: Ուր մանաւանդ սակիի և արծաթի, բենեզի և մետաքսի զարմանալի հարստություն մը շլացնող է ու խորապէս ապուրիչ: Հին դիւցաղներգությունը մօտ փորձուած այս առատությունը, հարստությունը անհամեմատ վեր է խորհրդիին հանդարտ ու պատմական մնալ ուզող եղանակէն:

Արտաքին տարրերու այս manielement արտակարգ արուեստի մը սլալալը կը դադրի ծիծաղելի, այլանդակ ըլլալէ, քանի որ հեղինակը նորօրինակ համադրություններով, բարդություններով, խտություններով կը քալէ: Իր emphase-ը բառերէ աւելի ակնարկություն, ներքին թրթուածի շափաղանցություն մըն է: Վիճակները գերադրելու այս արամադրությունը, զանաք զարդարուն, չողարձակ ընծայելու այս ճարտարանքը իւրայատուկ հետադրություն մըն է որուն կը սպասուարեն խորատես արուեստագէտի բնողը, ոճը, հզօր զգայարանք մը, բառերը իբրև սլալ գործածելու կարողություններ:

Դէպք, գիտողություն, իրականություն բոլորն ալ կը կորսուին բառերու այս լայն հեղեղին մէջ, բայց թափանցիկ հեղուկի մը մէջ ընկղմող իրերուն ձևափառությունները կը յամառին անոնց հետէն: Քանի մը առջով Նարեկացիին սուած է Պսիխ մը որ խորհրդիին երանդակերաւէն գերադանց է: Պատահական երազներ իրեն համար միջոցներ են որպէսզի անիկա նկարագրէ պարտէզներ ու ծառեր, որոնց հեղեղությունը կ'անցնի Փարպիցիին նշանաւոր նկարագրություններէն:

Ու իր մարդերը նորէն, որսնք կը տարուին դիւցաղական զգեստաւորումէն, որսնք կը մեծցուին բայց չեն դադրի մարդ մնալէ:

Ոչ մէկ թարգմանություն կը յաջողի այս ոճին զօրությունը փախադրել:

Պատմությունը կցուած է ներքող մը, որ գծախառնար զուրկ է մեծ զեղեցկություններէ: Խաչին վրայ ներդրական մը, աստուածաբանական սենեղներով մշտապէս կառավարուած, կը յանգի ի վերջոյ

ոճի մարզանքի մը, յախառն, առուցիկ ու անտանելի:

3⁰. ՆԵՐՔՈՂ ՍՐԲՈՅ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ: Ազոթամատեանին շեշտովը գրուած գովասանական օրհնարանութիւն մըն է ուղղուած Ս. Աստուածամօր: Նոյն կշռաւոր արձակը: Բայց քիչ տեղի մէջ գրագէտը հասած է իրական ստեղծութիւն: Հսն ուր կը կենայ մեկնելէ մարդեղութեան խորհուրդը և ուղղակի դիմառնութեամբ կը խօսի, հոն փոխարեքութիւնն ու պատկերը անմիջապէս կը պատասխանեն: Ու այդ էջերը կէսէն աւելին կը գրուեն ներքողին: Յայտնի է թէ այս բխումը չէր կրնար հարապատ մնալ իր ամբողջ մատերուն մէջ: Բայց բուական բան կարելի է գտաւ որ ինքնատիպ է ու անհասարկելի՝ դեղեկութեամբ:

Աստուածածնին հանդէպ վանականի գերագգուած զգայնութիւն մը կը պակսի ասանց: Իր միտքէն աւելի իմացականութիւնն է որ երեան կը հանէ Աստուծոյ մօրը բոլոր զանակները:

Ու երկինքն ու երկիրը, դաշանն ու լեռները, աստղերն ու ծաղիկները իրարու կը խառնուին, կը հալածուին սրտէսդի իրենց պատկերներէն փշուրներ տան բանաստեղծին: Ներքողը ունի հաղորդականութիւն և զգածուած շեշտ: Նարեկացիին յաջող գործերէն է:

Նշանաւոր է նաև իր յիշատակագիրը: 4⁰. «ՆԵՐՔՈՂ ԱՌԱՔԵԼՈՅ» ԵՒ «ՅԱԿՈԲԱՅ ՄԵՐՆԱՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ»: Այս երկու ճառերն ալ նոյն երակէն բխած են, որոնց մասին ըսինք: Բայց այլևս եղանակն է որ կը տիրէ:

Գրագէտը ըսելու իր ձեռն անպատիժ կերպով կը գործածէ ու կ'ընէ զեղուն նախադասութիւններ, որոնք աստուածաբանութեամբ, մեկնողաբանութեամբ, երբեմն ալ ստեղծումով ազդարարած են:

Ասանք ոչինչ կ'աւելցնեն Նարեկացիի արժանիքներուն:

5⁰. ԳԱՆԶ: Երեք են թիւով. 1⁰. Ի Գալուստ Հոգւոյն Մբոյ. 2⁰. Ի Սբ. Եկեղեցի. 3⁰. Ի Սուրբ Խաչն Աստուածընկալ:

Ասանք արձակ քերթաւորներ են, ու իբր այդ Նարեկացիին ամենէն յաջող արտադրութիւններէն:

Բանաստեղծը հոս հազուադէպ բախար ունի լիւրի վրայ կեղրոնանալու: Ու այդ նիւթը վերջապէս Ազոթամատեանը գրաւող մեղքերուն թուումը չէ: Երեկայաութիւնը ազատ ասպարէզ ունի միջոցներէն վազելու: Պատմութիւն, մարդեր, աստուածութիւն անոր կուտան թելագրանք նորանոր որակումներ, խառնուածներ, շարափայլումներ արձակելու: Ամենէն քիչ նեղուած տեղն է այս գետինը ուր թափ կուտայ զարմանահրաշ իր պատկերներու հեծելագործքին:

Լեզուն կը հաւատարի նիւթին: Աւելի պարզ քան Ազոթամատեանինը, աւելի կայծկիտուն քան ճառերունը, մանաւանդ խառնած նիւթին շուրջը մնալ կրնալու պարտադրութեամբ մը, Գանձերուն մէջ Նարեկացիին ոճը կը հասնի իր գերագոյն շքեղութեան:

Հարկ չկայ քննելու ասանց խորքը:

6⁰. ՏԱՂԵՐ: Բայց Նարեկացիին պէտք է տեսնել մանաւանդ իր առդերուն մէջ:

1⁰. Ծննդեան

2⁰. Յայտնութեան

3⁰. Բառասնիցն

4⁰. Ի Յարութիւնն Ղազարու

5⁰. Յարութեան

6⁰. Համբարձման

7⁰. Գալստեան Հոգւոյն

8⁰. Եկեղեցւոյ

9⁰. Վարդապետին:

Այս վերնագիրները տաղաւարներու անուններ են նոյն տան: Ու յայտնի է թէ ասանք եկեղեցական երգեստութեան մաս կազմած են ասանին: Չեմ գիտեր հիմա կ'երգուին թէ ոչ:

Յաւակնելեմ:

1⁰. Բանաստեղծութիւն: Կրօնական նկարագիրով այդ քերթաւորներուն խորը գոյութիւն ունի յաւիտենական ֆնարակոնութիւն մը, որ տեղ տեղ գիտուն, տեղ տեղ ժողովրդական թոյլ գնացքով մը կը լեցնէ բոլոր տեղերը: Քիչ են տարբեր որոնք գաւառական կամ բարեպաշտական յաւակնութիւններ կը մատնեն: Բանաստեղծը ազանովարար ոչինչ կ'աւելցնէ սորվեցնել անանցմով: Միւս կողմէն անանք ազատ են ճարտար ու խղճամիտ ճաշակի մը յաղթահարող կնիքէն:

ԹԵՔԵԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՁՐ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

1965 բառականին կը լրանայ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը:

Մօս յիսուն տարի առաջ, բարբարոս բուրքերու ձեռամբ, ամբողջ Արեւմտահայու-
քիւնը անմիտեցաւ իր բնաշխարհէն եւ խողխողուեցաւ վայրագօրէն: Սպանդէն մազա-
պաւըն նոզուցեալ մասը դարձաւ Ափիւն, նոզմանալո՛ւմ ու ցիրուցան: Դարձաւ տարա-
սնկուած ծառ, օտարին գուրին ապաւինած, հայրենի հողին բարիքն եւ դատաւոր մեա-
կոյրի օնախններէն զրկուած:

Ամէն տարի, առանց դաւանական եւ կուսակցական խտրութեան, պոսեան շուքով
կը յարգուի մեր մեկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը: Բայց անհրաժեշտ է որ
Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակը կատարուի համազգային շուքով, արժանաւայել պատրաս-
տութեամբ:

2⁰. Խորհրդապաշտօնիւն: Տաղերը զբը-
ռած են միշտ օրուան խորհուրդին ի
սպաս: Անոնք բացառադ չըլլալուն
հետ, թեւագրող են ու մութ: Տաղը կու
տայ, կ'աւելնայ տաղին երբեմն իբր հա-
կադրութիւն, երբեմն իբր լրացուցիչ:
Բայց երկու վիճակներու միջեւ լուսաւա-
րող կարգաւորող տարրերը ջնջուած են:
Ցատկող եղանակ, որ նոյնն է ժամանա-
կակից խորհրդապաշտութեան ալ մէջը:

3⁰. Երմեւտականութիւն: Յայտնի է թէ
անոնք երգուելու համար գրուած են: Այս
է պատճառը որ բառական այնքան մի-
ջոցները կը շահագործուին ստանաւորը
երգող ընկու համար: Այս մտահոգու-
թիւնը մենք արդէն կը ճանչնանք իր
արձակէն: Բայց անոր ծայրայեղութիւնն
է որ կը հաստատենք ստանաւորին մէջ:

4⁰. Այլաբանութիւն: Խորհուրդին հա-
մար ամբողջ կառուցում մը ու յետոյ
անոր լուծումը, բայց երբեք արձակու-
նակ: Վկայ՝ սոյլիկին պարագան:

5⁰. Պատկեր: Ամէն կալուածէ՛ւ Բայց
մասնաւորաբար ժողովրդական կալուած-
էն: Մտղիկներ ու հովեր, ծովեր ու եր-
կինքներ, կարասաններ ու արեւներ, եր-
բեմն բառախաղ, երբեմն գիւտ:

6⁰. Տաղաշարութիւն: Ամէն շաբաթ
Բայց նշանակալից է սա շաբթ

Ես ձայն գառիւծուն տսեմ՝

Որ գոչէր ի քառաթեւին,

Ի քառաթեւին գոչէր,

Ձայն տանէր ի սանդարտ-
մասան ...

Ասիկա Բաշակի չափն է գրեթէ:

7⁰. Լեզու: Նարեկացին հաս ունի եր-
գեր ուր ժողովրդական տարրեր կը դիտ-
ուին: (Այս է պատճառը որ անիկա կը
կոչուի շատերէ իբր անդրանիկը մեր
աշուղներուն): Միւս կողմէն տաղերու
վրայ աշխատանքի պարտաւորութիւն մը
գինքը բաւարարին անտարրեր կ'ընէ քե-
րականութեան: Բայց բառերու ձայնա-
կան աւելնելու արդարութիւն մը կը ճարէ
այդ լեզուն համար քաղցր նաւագայնու-
թիւն: Բայց փոխարեւորութեանց անդի-
մադրելի բխում մը ծաղիկներով կը բանի
այդ տաղերը: Բայց ընդհանուր բանաս-
տեղծութեան մը անտակի հրապարակը կը
ձարէ անոր բաւար ծերպերէն ու խա-
րխիւներէն:

Նարեկացին կը վերագրուին նաեւ
քանի մը անվաւեր գործեր:

(Վերջ՝ 5)

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Անհրաժեշտ է որ մեր ազգային անտարազեղի ուղբերգությունն յիսնամեակը անգամ մը եւս դառնայ բաղաձայն գործունեութեան առիթ, ցելային արժանապատուութեան խրն. դիր: Անհրաժեշտ է որ դարձեալ արժարձուի մեր հողային դասը, հետապնդուի «Հայկական Հարցը»: Հարկ է որ իւրաքանչիւր ակումբ, միութիւն, կազմակերպութիւն, կուսակցութիւն, համայնք, — ամբողջ ժողովուրդը իր նիւթեր լարէ այս ուղղութեամբ:

Յիսուն տարի առաջ անաւոր նախնի մը կատարուեցաւ մեր կեանքին մէջ, եւ թուրք յափշտակեց մեր պապենական հողերը: Հարկ է դառնալ մեր հողերու ազատագրութեան անկորնչելի դասին տեր, բազմաշէջ բոլոր դռները, շահագրգռել հասարակական կարծիքը, գործի լծել համաւելի սահմաններէ մասնակից դարձնել միջազգային մարտիկներն ու ժողովները, պահանջել արդարութիւն եւ հասուցում:

Միւս կողմէ, մեր գրագէտներն ու արուեստագէտները պարտին իրենց ճաղանդն ու ժամանակը ի սպաս դնել ազգային մեր մեծագոյն ուղբերգութեան սեւեռման: Այլեւս տեսնենք գրական եւ գեղարուեստական ստեղծագործութիւններով յուերժացնելու Մեծ եղեռնի մեր զոհերուն յիշատակը:

Տակաւին սպառնիչ կերպով չեն գրուած մեր մեծ նահատակութեան վեպը, դիւցազներգութիւնը կամ պատմութիւնը: 'Ինչ մեր երաժշտութիւնը չէ արտայայտուած անոր մասին, ու մեր փանդակագործութիւնն ու նկարչութիւնը չեն սեւեռած զայն:

Թեկեան Մշակութային Միութիւնը կը յառաջադրէ արժանաւայել կերպով նշել Մեծ եղեռնի յիսնամեակը, ի միջի այլոց բանալով մրցանակներու շարք մը՝ պատմութեան, վեպի, պատմաժամանակագրութեան, բանաստեղծութեան, պոեմայի եւ երաժշտութեան, որոնց բնման պէտք է ըլլայ Ապրիլեան եղեռնը:

Մասնակցողները պարտին իրենց ստեղծագործութիւնները միութեան հասցնել մինչեւ 31 'Դեկտեմբեր 1964:

'Դասական կազմերու հանդիման եւ վճիռներ ետ' առաջին մրցանակի արժանացած գործերը պիտի սպագրուին եւ պիտի բաժնուին 1965 Ապրիլին: Գիտնականի բացումը պիտի կատարուի մրցանակաւոր բանաստեղծային ներկայացումով: Եզրափակիչ հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Պէյրութի մեծագոյն սրահներէն մէկուն մէջ, արտասահմանէն եւ հայրենիքէն հրաւիրուած անձնաւորութիւններու ներկայութեան, 1965 Ապրիլ 24ին:

Բացի մրցանակի գումարէն, մրցանակաւոր գիրքերու սպառումէն զոյացած հասոյթին 25 առ հարիւր պիտի յատկացուի հեղինակներուն: Նոյն համեմատութեամբ պիտի տրուի նաեւ բանաստեղծի ներկայացումի հասոյթէն:

Մրցանակները պիտի յատկացուին հետեւեալ ձեւով. —

	Ա. մրցանակ	Բ. մրցանակ
1. Պատմութիւն Մեծ եղեռնի	1500 Լ. Ո.	750 Լ. Ո.
2. Վեպ	1500	750
3. Թատերախաղ	1000	500
4. Երաժշտութիւն (համաճառագ կամ օրաբորիս)	1000	500
5. Հինգ պատմաժամանակ	500	250
6. Պոեմա	500	250
7. Յուշեր	500	250

Մրցումներուն կրնան մասնակցիլ Արտասահմանի եւ Հայրենիքի գրողներն ու արուեստագէտները:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար կը խնդրուի դիմել վարչութեան:

Վ. Ա. Բ. Գ. Ո. Ի. Թ. Ի. Ն.

Հասցէ. —

ԹԷՔԷՆԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գերամ Ահարոնեան

Նամակատուի 4192

Պէյրութ, Լիբանան

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԻԱՐ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 50ԻՊ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂԴՎԻՆ

Գերշ. Առաջնորդ Սրբազան Հայր,
Ցարգելի ժողովականներ և բարեկամներ,

Այսօր միասին համախմբուած ենք հոս, գումարելու համար Հ. Բ. Ը. Միութեան ներքին ղեկավար ժողովուրդ:

Կեդր. վարչութիւնը Պատկառելի ժողովիդ պիտի ներկայացնէ մեր մեծ կազմակերպութեան 1962 տարեշրջանի գործունէութեան նիւթական և բարոյական համարատուութիւնը:

Ուրախ եմ որ բաւական մեծ թիւով փութացած էք ներկայ ըլլալու այս սրահին մէջ, իբրեւ ղեկավար ժողովին մասնակցելու իրաւատուութիւնը ունեցող անձնաւորութիւններ, տեսնելու և քննելու համար մեր Միութեան տարուան մը կեանքին պատկերը իր ամէն կողմերով:

Ձեզի հետ հոս ներկայ կը նկատեմ նաեւ արտասահմանի և Ամերիկայի մեր բաղձաթիւ այն անդամները որոնք, ըստ կանոնագրի, իրաւունք ունին այս ժողովին մասնակցելու, և որոնց մեծագոյն մասը իրենց ձայները տուած են ձեզի: Բացակայ մեր բարեկամներուն և ձեզի խորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ, ղեկավար ժողովին նշանակութիւնն ու դերը և կշռելու գնահատելու այսօր ախանձախընդրութեան համար և բարի գալուստ կը մաղթեմ ձեզի:

Անցեալ և նախորդ տարուան ղեկավար ժողովի Բացման ճառերու մէջ, երկարօրէն բացատրելու և թուանշաններով ցոյց տուած էի աննախընթաց այն վերելքը զոր Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ունեցաւ՝ 23 տարի առաջ իր ղեկավարութիւնը Ամերիկա փոխադրուելէն ի վեր: Յայտնած էի թէ անոր մնայուն զրամագլուխները և տարեկան եկամուտները աւելի քան եռապատկուած էին երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն առաջուան շրջանին բազմաթիւ մամր, խիւղերու ազգապահպանման ձեռնարկները մեծ ծաւալ ստացած էին և հսկայական գումարներ կը յատկացուէին անոնց:

ձեզած էի նաեւ թէ Ամերիկայի մեր կազմակերպութիւնները ո՛րքան զօրաւոր լծակ մը եղած էին այս վերելքին համար: Արդարեւ, Միութեան անդամակցութեան մօտաւորապէս կէսը Ամերիկայի մէջ կը գտնուի և անոր կօրովի գործունէութեան, նուիրումին ու զոհարելութեան պերճախօս ապացոյցները մէջտեղն են: Մեր հասոյթներուն մեծագոյն մասը Ամերիկայի մէջ կը գոյանայ և գոնէ վերջին տասը

տարիներուն մեր ստացած կտակներն ու նուիրատուութիւնները ամբողջապէս կը պարտինք Ամերիկահայ բարեբարներու:

Քիչ վերջ, Պատկառելի ժողովդ պիտի լսէ մեր նիւթական համարատուութիւնը որ պիտի ներկայացուի մեր հաշուական Տեղեկագրով, և մեր բարոյական համարատուութիւնը՝ Միութեան կազմակերպական կեանքին, գործունէութեան ու ձեռնարկներուն մասին, որ պատկերացուած է մեր ղեկավար Տեղեկագրին մէջ:

Այս երկու վաւերագրերուն վրայ հիմնուելով, կարեւոր կը նկատեմ ձեր ուշադրութեան յանձնել քանի մը ամփոփ իրողութիւններ, որոնցմէ մեր սիրելի Միութեան բարգաւաճ վիճակին ու տեղական յառաջխաղացքին մասին բրած յայտարարութիւններս ոգեւորութիւն ստեղծելու սահմանուած ղեկահանութեամբ խօսքեր չնկատուին:

Մեր քննութեան առարկան է 1962 տարեշրջանը և բազմաթիւութեան եզր կ'առնեմ միայն նախորդ տարին, 1961ը:

1962ին, մեր մնայուն երեք զրամագլուխներուն գումարն էր 10,308,501 տոլար, նախորդ տարին այդ գումարն էր 9,887,945, որ կը նշանակէ թէ 420,556 տոլարի յաւելում մը ունեցած ենք: Այս զրամագլուխներուն մէջ չեմ հաշուած արտակարգ Հիմնադրամները՝ Ոսկի Յօրելեանի, Ներգաղթի և Կարօտելոյ, որոնք հետզհետէ իրենց նպատակներուն կը գործածուին: Ձեմ հաշուած նաեւ մեր պատահաւ այն զրամաները զորս իրենց որոշ նպատակներուն պիտի յատկացնենք երբ պարագաները թալանարեն: Այս վերջինները և արտակարգ Հիմնադրամներն ալ եթէ նկատուին, 1962ի վերջը Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր հարստութիւնն էր 11,329,735 տոլար, իսկ արժեթուղթերու սակաւանի գինով՝ 15,000,000 տոլար:

Ամէն տարի, միջին հաշուով 200,000 տոլար կտակ և նուիրատուութիւն կը ստանանք: 1962ին, այդ գումարը եղած է աւելի քան 330,000 տոլար, գրեթէ ամբողջութեամբ Ամերիկայի մէջ գոյացած, ինչպէս վերը բացատրեցի և ինչպէս պիտի տեսնէք մեր ղեկահանութեան Տեղեկագրէն:

Այս առատաձեռնութեանց կապակցութեամբ ուրախալի պարագան այն է որ, իրենց վաստակէն կամ տարիներու խնայողութենէն ազգին բաժին մը հանելու աշխուհական զգա-

ցումը ունեցող հայրենակիցները Բարեգործականը միշտ կը նկատեն ազանովագոյն Հաստատութիւնը՝ որ իրենց կամքը կը գործադրէ անթերի կերպով:

Հոս անմիջապէս աւելցնեմ թէ Բարեգործականը միայն կտակներու և նուիրատուութեանց շնորհիւ՝ այսինքն իր գրամագլուխներուն եկամուտներով չի գործեր, ինչպէս կը կարծեն ոմանք, այլ՝ ընդարձակ մեքենակաշուկեամբ աշխոյժ կազմակերպութիւն մըն է ան, որ տեականօրէն կը հետամտի իր հասոյթի աղբիւրները հոսուն պահել և առատացնել զանոնք, անդամավճարներով, բնկերական ձեռնարկներով և բազմապիսի ուրիշ միջոցներով:

Որովհետեւ այդ կերպով միայն կրնայ եւրաշխաւորել յիսունութ տարի առաջ իր նպատակադրած վսեմ գաղափարականին յաւատեւ շարունակութիւնը, միշտ աւելի՝ ծաւալուն տարողութեամբ: Ըսել կ'ուզեմ, զրապէս ծառայել ազգին այն հատուածին, որ այսօր ցրուած է տարաշխարհի ամէն կողմերը:

Դարձեալ կ'առնեմ թուանշան մը, ցոյց տալու համար թէ ինչ համեմատութիւններով արդիւնաւորուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան այս առաքելութիւնը:

1922ին Միութեան ազգապահպանման նպատակներուն ծախսուած է 731,857 տոլար: Այս գումարին 619,000 տոլարը տրամադրուած է կրթական և մշակութային նպատակներու համար, իսկ 112,000 տոլարը՝ խնամատարական ձեռնարկներու, այսինքն ամօքելու համար ցաւերն ու կարօտութիւնները մեր այն տարաբախտ ազգակիցներուն, որոնք իրենց իշխուածութեան գարմանը Բարեգործականէն կ'ակնկալեն միշտ:

Մեր կրթական ընդարձակածաւալ գործին մասին կարելի է ժամերով խօսիլ: Այդ փորձութիւնէն կը զգուշանամ, նկատելով մանաւանդ որ քիչ վերջ մեր Ընդհանուր Տեղեկագրին մէջ անոր գլխաւոր երեսները պիտի ներկայացուին ձեզի:

Ըսեմ սակայն թէ, Մեծ Եղեռնէն վերջ մեր ժողովուրդին մտաւոր կեանքի վերականգնումին, վերածաղկումին ու բարձրացման մէջ, վճռական դեր մը կատարեց Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, և կը շարունակէ կատարել՝ տարուէ տարի աւելի ուժգին թափով, կրթուած, իմացական լուրջ պատրաստութեան տէր ու նաև մասնագիտական կարողութիւններով օժտուած նոր սերունդ մը հանցնելով գաղթաշխարհի մեր հայաշատ կեդրոններուն մէջ:

Իր գարեցներուն հետ, Բարեգործականը ազգին մեծ դանդուածներուն քով է ամէն տեղ՝ նաև իր դարմանատուններով, նպաստի ձեռնարկներով, իր Երիտասարդական կազմակերպութիւններով, անոնց արդիական մարդարաններով ու իր հոյակապ հանդիսարաններով, և այլն:

Հ. Բ. Ը. Միութեան հսկայ գործը մեր ազգային կեանքին խառնուած է ամենուրեք, և անոր փայլուն ու պատուաբեր մէկ կարտայայտութիւնը կը կազմէ: Բարեգործականի անունը ո՛չ թէ միայն շատ ժողովրդական՝ այլ նուիրական բառ մըն է ամէն կողմէ: Ան ո՛չ թէ միայն սիրոյ և գուրգուրանքի առարկայ է մեր գաղութներուն մէջ, այլև յարգանք կը ներշնչէ այդ գաղութներու կառավարութեանց, որոնք կը գնահատեն հայուն պարկեշտ, աշխատասէր ու շինարար ոգին, մեր ազգային նկարագրին հիմնական գիծերը:

Այս ամէնը, ձեզմէ շատերու պէս, ես ալ հեռուէն գիտէի և անշուշտ ուրախ էի որ Հ. Բ. Ը. Միութեան ձեռնարկները կը ծաղկին ու կ'արդիւնաւորուին: Եւ սակայն բոլորովին տարբեր բան է հոգեպարար իրականութեանց մասին կարգաւ կամ լսել, ու տարբեր՝ գանոնք անձամբ տեսնել ու ապրիլ անոնց մտերմութեան մէջ: Կրնաք շատ նկարագրականներ կարգացած, սքանչելի լուսանկարներ դիտած ըլլալ Ակրոպոլիսի կամ Այս Սօֆիայի վերաբերեալ, բայց անոնց պակուցիչ վեհութեան սարսուռը այն ատեն միայն կը զգաք՝ երբ զանոնք կը տեսնէք:

Ամէն համեմատութիւն պահելով, նման տպաւորութիւն մը ունեցայ ես ալ, երբ Հ. Բ. Ը. Միութեան գործերուն գէժ յանդիման գտնուեցայ:

Ինչպէս հաւանաբար ամէնքդ ալ գիտէք, անցեալ Հոկտեմբերին աւելի քան ամիս մը երկար շրջապտոյտ մը կատարեցի Մերձաւոր Արևելքի մէջ: Դացի Պէյրութ, Երուսաղէմ, Թէհրան, Գահիրէ, Կիպրոս և Աթէնք: Ձեմ ուղեր ծանրանալ այդ այցելութիւններու յաւուցած անօրինակ շարժումին վրայ, որ երկարօրէն նկարագրուեցաւ թերթերու մէջ: Ամէն տեղ Միութեան ժողովականներու, հաւատաւոր անդամներու, յարանուանութեանց ներկայացուցիչներու և ժողովրդական բազմութեանց կողմէ խանդավառ գիմաւորում: Բազմաթիւ յարապարակականներ, հանգէսներ: Մեծարանքի այս սիրազեղ արտայայտութիւնները, որոնց առարկայ կ'ըլլար Բարեգործականի նախագահը, իր Տիկնոջ ու իրեն ընկերացող Կեդր. Վարչութեան անդամներուն հետ, կ'ուզուէին բնականաբար իրենց բուն նշանակէտին, այսինքն Բարեգործականին, և ես զանոնք զգածուած սրտով կ'ընդունէի իբր այդ: Նախագահին անձը շօշափելի խորհրդանշանը կը նկատուէին մեր մեծ Միութեան, որ իրենց հետ անմիջական շփման մէջ էր ու զիրենք կ'ողորբէր: Եւ իսկապէս ալ, սիրոյ ընդհանուր, անօրինակ խանդավառութիւնը՝ Բարեգործականի վսեմ նպատակներուն աւելի ուժգին փարօւմի, անոնց իրագործումին համար աւելի նուիրումով տրնումի վերանորոգուած տրամադրութիւններ ստեղծեց արտասահմանի

մեր գործերը վարող ժողովականներուն և Միութեան շարքերուն մէջ:

Արարողական կամ պատուաստական այս ցոյցերը, սակայն, իմ շարժումներուն լուսանցքը կը կազմէին միայն: Այցելութիւններուն նպատակներն մէկն էր անձամբ տեսնել մեր մեծածախս ձեռնարկներուն վիճակը, և երկրորդն էր գումարումը այն ժողովին որուն մասին պիտի խօսիմ քիչ վերջ:

Օրերով, առանց զաղարի նախ պտտեցայ Պէյրութի մէջ, տեսայ մեր բոլոր վարժարանները, որոնց գեղեցիկ շէնքերն ու արդիական կառուցմանները հպարտութեամբ լեցունցին զիս: արձակուրդի եղանակ էր և դպրոցական աշխատութեանց չկրցայ ներկայ ըլլալ: տեսայ նաև ուրիշ կարևոր կրթական յարկեր: այցելեցի մեր դարմանատունը, մեր երիտասարդական կազմակերպութեան մարդարանը, Ակումբը, Միութեան հոյակապ հանգիստարանը, այցելեցի Ջաշէ, տեսայ իր դպրոցը, Միութեան կառուցած Մանկապատէզն ու Սրահը, և կրնամ բարձրաձայն յայտարարել թէ Բարեգործականը կենսական գեր մը կը կատարէ Լիբանանահայ կեանքին մէջ:

Ժամանակացոյցս թոյլ չտուաւ որ Սուրիան անցնիմ: իմ տեղս հոն գնաց Կեդր. Վարչութեան Ատենադպիր Տիկ. Մ. Յովսէփեան և իր գոհունակութիւնը նոյնքան մեծ է այդ Գաղութին մէջ ևս մեր ունեցած սքանչելի դպրոցներուն, պատկառելի շէնքով մը օժտուած դարմանատան, Միութեան գեղեցիկ հանգիստարանին համար ևն: Սուրիոյ մէջ ևս մեր ձեռնարկները շատ ընդարձակ են և հայ գաղութին համար իրական օրհնութիւն մը:

Անցայ Թէհրան, ուր շատ նուիրեալ Մասնաժողով մը և Տիկնանց Օժանդակ Մարմին մը ունինք: Կը պահեն չուրջ 500 աշակերտներով զոյգ նուազար Գպրոցները, Մանչեսթր և Ալլիկանց, որոնց համար ծախսուած մօտ 23,000 տոլարին երեք քառորդը իրենց ջանքերով և զոհողութիւններով կը գոյացնեն: Մօտ ասուներէն Թէհրանի մէջ ալ դպրոցական մեր սեփական շէնքը պիտի ունենանք շնորհիւ Գ. Կիւլ-պէնկեան Լիմնարկութեան թանկագին աջակցութեան:

Գացի Եգիպտոս, ուր շատ աննպաստ պայմաններու տակ, մեր Կեդր. Յանձնաժողովը, անգամներուն թիւն ալ նուազած, կարելի մտնէ ջանք կը թափէ Միութեան տեղւոյն կառուածները անվտանգ պահելու և շահաբեր եղանակով մատակարարելու համար: Միութեան տեղւոյն երիտասարդութիւնը հոս ալ ունի փառաւոր Մարզաբան մը և Ակումբ մը: Ինչպէս ունի նաև Աղեքսանդրիոյ երիտ. կազմակերպութիւնը:

Անցայ Կիպրոս, շատ լսած էք Միլզոնեան Հաստատութեան մասին: անոր խիստ հակիրճ պատկերացումն իսկ քանի մը էջերու կը կա-

րօտի: Իմանօթ էք Ամերիկեան համալսարաններու Բեմիքսներուն: արդ ըսեմ թէ Միլզոնեան Հաստատութիւնը իր բազմաթիւ շէնքերով, խաղալարերով, պուրակներով և ամէն կարգի յարմարութիւններով կրնայ մրցիլ անոնց հետ: ևս հիացում միայն ունեցայ անմահ բարերարներ Միլզոնեան եղբայրներու այս հոյակապ ձեռակերտին հանդէպ:

Վերջին հանգրուանս եղաւ Աթէնք: Տարեկան 30,000 տոլարի մօտ գումար մը կը ծախսենք Յունաստանի հայ գաղութին կարիքներուն համար, զոր ձեռնհասօրէն կը մատակարարէ Միութեան Աթէնքի Կեդրոնական Մասնաժողովը: Անոր անդամները նուիրումով փառած են իրենց պարտականութեան: Մեր դրպոցը հոս գեղեցիկ վարձու շէնքի մը մէջ կը գտնուի, բայց արդէն հետամուտ ենք մեր սեփական շէնքը ունենալու, որուն պիտի յատկացուի ամենահայ Բարերար հանգուցեալ Աթլաքի Գալփաքեանի նուիրատուութեան գումարը:

Հոս կը վերջանայ այցելութիւններուս ուրուագծումը: Ըսի թէ Միութեան նախագահին շրջապատոյցը մեծ խանդավառութեան առիթ եղաւ, ու ես ալ խանդավառեցայ մեր ձեռնարկներուն փայլուն վիճակով: Պարտաւորութեցայ սակայն մեր տեղական վարիչներուն ուղարկութեան յանձնել թէ, Ամերիկայի մեր կազմակերպութիւններուն նման, իրենք ալ ջանալու են Միութեան հասոյթներուն իրենց բաժինը բերելու: Այս կէտը մասնաւորաբար շեշտեցի Լիբանանի մէջ, որ մեր գաղութներուն ամենէն բարեկեցիկը կը համարուի: Ուրախ եմ որ հոն ալ զօնաբերութեան օգին սկսած է իր դերը կատարել: Քանի մը տարի առաջ ունեցանք Միութեան Լիբանանի Շրջ. Յանձնաժողովի յարգելի Ատենապետ Տիար Երուանդ Տէմիրճեանի նուիրատուութիւնը, որուն գումարը կրկնապատկուեցաւ Նիւ Եորքի Տիկնանց Յանձնախումբին և Տիթրոյթի Տիկնանց Օժանդակին հանգանակած զբաժով և կառուցուեցաւ Ե. Տէմիրճեան նախակրթարանի և Տիկնանց Մանկապարտէզի գեղեցիկ շէնքը:

Անցեալ տարի շինուեցաւ Լեռն Նազարեան սքանչելի դպրոցը, որբացեալ բարերարին հարգատներուն ծախքով, Հ. Բ. Բ. Միութեան մէկ հոգին վրայ, որուն կառուցման և կահաւորման համար անոնք տրամադրեցին աւելի քան 183,000 Լիր ոսկի, կամ 61,000 տոլար: Կահնկաւնք որ այս բարի օրինակները վարակիչ ըլլան և մասնաւոր անհրաժեշտ կը նկատենք որ նոյն շրջանակին տեղական հասոյթները, որոնք համեստ գումար մը կը ներկայացնեն, գոնէ եռապատկուին:

Ուրախ եմ որ մեր տեղական Մարմինները ամէնքն ալ կը գտան թէ աւելի լաւ ծրագրուած ու կազմակերպուած աշխատանքով կարելի է նոր թափ մը տալ զանազան շրջան-

ներքև մեր Միությունների գործերուն, մասնաւորապէս անդամագրական արշաւներով ու հաստիքներ ձեռնարկներով, և ես յառաջից կը սպասեմ այս նոր շարժումին:

Բիշ առաջ ըսի թէ այցելութեանս երկրորդ նպատակն էր ժողովի մը գումարումը:

Այդ ժողովը, Հ. Բ. Ը. Միութեան Միջ-Շրջանակային Պատգամաւորական Խորհրդակցական Ժողով անունին տակ, տեղի ունեցաւ Պէյրութի մէջ, 1963 Նոյեմբեր 11, 12 և 13ին, երկար նիստերով:

Անոր ներկայ եղան Կեդր. Վարչութեան 5 անդամներ և 15 երկիրներու մէջ Բարեգործականի կազմակերպութեանց 30 պատգամաւորներ:

Օրակարգի նիւթերը կ'ընդգրկէին Միութեան կազմակերպական վիճակին, ներկայ գործունէութեան, յառաջիկայ ծրագիրներուն, անոր կենսունակ պահպանումին ու զօրացման վերաբերեալ հարցեր: Այս բոլորին մասին տեղի ունեցան կարծիքներու օգտակար փոխանակութիւններ և բնականաբար յայտնուեցան նաև բազմաթիւ բաղձանքներ՝ դանդաղան վայրերու պատգամաւորներու կողմէ, իրենց տեղական կարիքներուն կապակցութեամբ:

Յայտնուած մտածումները, տեսակէտները և կատարուած թելադրութիւնները պիտի յանձնուին Կեդր. Վարչութեան քննութեան ու նկատաւորութեան:

Պատգամաւորական ժողովը իր խորհրդակցութեանց մեծագոյն մասը յատկացուց Բարեգործականի աւանդական ամրապինդ կառուցուածքը, անոր միասնականութիւնը վտանգելու բնոյթը ունեցող այն շարժումին՝ որ ծայր տուաւ Փարիզի նախկին ժողովականներուն կողմէ, և որ, ինչպէս ծանօթ է, դատի առարկայ է տարիէ մը ի վեր:

Հ. Բ. Ը. Միութեան 58 տարուան կեանքին մէջ նոյնիսկ թեթեւ նախընթաց մը չունեցող այս անհունօրէն տխուր երևոյթը՝ հասկնալի է թէ խոր վրդովումով լեցուցած էր Բարեգործականի համաշխարհային ներկայացուցչութիւնը կազմող պատգամաւորական այդ մարմինը:

Անոնք լաւատեղեակ էին տաղնապին պատմական փուլերուն, մեր լուսաբանութիւնները պարունակող գրքոյկէն, և երբ իմ զուտ ու անկեղծ բացատրութիւններէս անգամ մը ես իմացան այն բոլոր համբերատար ջանքերը զորս Կեդր. Վարչութիւնն ու Նախագահը կատարեցին մոլորեալները կարգի բերելու համար, բացարձակապէս անհանդուրժելի դատան ափ մը մարդոց անխղճութիւնը՝ Բարեգործականի նահատաւորին հետ խաղալու:

Պատգամաւորական ժողովը արդար զայրոյթով լեցուեցաւ մանաւանդ, երբ նկատի առաւ թէ Միութեան Փարիզի օրկանը, Շիմաբա, պարսաւաթներթի մը վերածուած է, ամենահա-

սարակ տեսակէն, և տարիէ մը ի վեր չարախօսութիւններով, զրոյարտութիւններով և լուսանքներով գոհնիկ յարձակումներ կը գործէ Բարեգործականի վերին Մարմինին դէմ: Այդ լեզուն գործածող անձը կամ անձերը իրենց հոգեկան պատկերն է որ ցոյց կու տան և փաշտականներուն համար դժուար չէր տեսնել բուն ինքնութիւնը այն մարդոց, որոնք Բարեգործականի շահերուն պաշտպանի զեր մը տուած են իրենց իրենց:

Հուսկ յետոյ, Միջ-Շրջանակային Պատգամաւորական ժողովը քուէարկեց հետեւել երկու բանաձեւերը.

Ա. Բանաձեւ

Ժողովը լսելէ յետոյ իր յարգելի անդամներուն կողմէ յայտնուած յսակ կարծիքները,

Ա. Իր անվերապան վստահութիւնն ու երախտգիտութիւնը կը յայտնէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդրոնական Վարչական Պատկառելի Ժողովին՝ որ աւելի քան քսան տարիներ ամենամեծ հաւաստով, նուիրումով ու ձեռնհասութեամբ կը վարէ Բարեգործականի ազգանունը գործը:

Բ. Իր խոր յարգմամբ եւ անսակարկ վստահութիւնը կը յայտնէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Նախագահ Տիար Ալէք Մանուկեանին, որ հասարակական ի վեր զմայլելի անձնութիւններէն է ի զին բարոյական քէ ճիշտական մեծ զոնդութիւններու, կը ղեկավարէ ազգային մեր մեծ Միութեան գործերը, անցեղորէն հետեւելով մեր մեծամուն ճիմնադիր Պօղոս Նուպար Փաշայի գծած ուղիին:

Գ. Ժողովը ուրախութեամբ կը նշէ ու կը հաստատէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան մինչեւ օրս կատարած աշխատանքն ու առած խալերը՝ ի շան Միութեան միասնականութեան եւ օրինական զոյատեւման:

Բ. Բանաձեւ

Միւս կողմէ, Ժողովը լսելէ յետոյ իր անդամներուն կարծիքները Փարիզի կողմէ բացուած դասին մասին,

Ա. Բացարձակապէս կը դատապարտէ եւրոպայի նախկին Կեդրոնական Յանձնաժողովի մի քանի անդամներուն կողմէ Լոզանի դատարանին առջեւ Հ. Բ. Ը. Մ. ի Պատկառելի Կեդրոնական Վարչութեան դէմ դատ բացալու տարւերը:

Բ. Խորունկ ցաւով կը դատապարտէ անվայել եւ վարկաբեկիչ պայքարը զանազան հրահարակութիւններով, մասնաւորաբար Շիմաբաբի մէջ, Պատկառելի Կեդրոնական Վարչութեան եւ մասնաւորաբար անոր արձանընի Նախագահին դէմ, նոյն Յանձնաժողովին կողմէ:

Գ. Նոյնպէս խստօրէն կը դատապարտէ նոյն անհասներու ինքզինքնին Հ. Բ. Ը. Մ. ի գերագոյն եւ օրինաւոր մարմին հռչակելու անձեքէջ տարւերը:

Երկու հոգի միայն, Փարիզի և Ժընիւի պատգամաւորները, ձեռնպահ մնացին առա-

չին բանաձևի քուէարկումին և հակառակ արտայայտուեցան երկրորդին: Բոլոր միւս ժողովականները զանոնք քուէարկեցին միաձայնութեամբ և ծափահարութեամբ:

Այս բանաձևերը խօսուին ապագային ևն այն անվերապահ վստահութեան զոր Բարեգործականի համաշխարհային անդամակցութիւնը ունի Կեդր. Վարչութեան հանդէպ: Միանգամայն, անոնք նոյնքան անվերապահ դատապարտութիւն են Միութեան միաձայլ կառուցուածքին դէմ քանի մը մարդոց առած անխորհուրդ քայլերուն:

Նոյն վստահութիւնն ու դատապարտութիւնը Պատկ. Ընդհ. Ժողովը յայտնած էր արդէն անցեալ տարի: Միեւնոյն ձևով բանաձևեր քուէարկուեցան նաև Ամերիկայի մեր չորհանակներուն 1963ի Պատգամաւորական Ժողովին մէջ, ինչպէս նաև Միութեան զանազան մասնաճիւղերուն և կազմակերպութեանց կողմէ:

Ահաւասիկ դիրքը Հ. Բ. Ը. Միութեան մարմիններուն և հայ ժողովուրդին:

Գատափարտութեան ելքին մասին ո՛չ մէկ երկիւղ ունինք և Բարեգործականը, ազգին այս նախախնամական պարգևը, պիտի պահենք մէկ, անբաժանելի, հզօր և միշտ աւելի չքող, պատկառելի:

Կը փափաքիմ երկու խօսք ըսել նաև ամբողջ զաղութահայութիւնը շահագրգռող այս օրերու քարեղէպ եղելութեան մասին:

Վերը յայտնեցի թէ չորհապտոյտիս ընթացքին երուսաղէմ ալ այցելեցի: Քրիստոնէութեան մայր ոտանէն կրած ներդօր տպաւորւններու չեմ անգրադառնար: Սուրբ Քաղաքին պայծառ երկինքն ու միմոյթօրը անօրինակ խաղաղութեան զգացումով մը կը համակեն ուխտաւորը: Անոր անհամար տաճարները, մեր հաւատքին պատմութեան մեծ գրուածքներուն թատր եղող Սրբափայերը յուզումնալից խոկումներու կը մղեն զայն, երբ առաջին անգամ է որ ոտքը կը դնէ այդ նուիրական հողին վրայ: Ձեմ անգրադառնար նաև Սիոնի բարձունքին տիրապետող լայնատարած, պատկառազգու Հայ՝ երուսաղէմին, մեր Պատրիարքարանին, իր եկեղեցիներուն, զպրօններուն և այլ հաստատութեանց, որոնցմով կրնայ իրաւամբ ինքզինք հպարտ զգալ ամէն հայ:

Ամենապատիւ Տէր եղիշէ Ս. Պատրիարքը, իմաստուն ղեկավար և անխնայ աշխատող, և իր նուիրեալ Միարանութիւնը սքանչելի գործ մը կը կատարեն հոն՝ հոգեւորական և կրթական գեներն վրայ: Միւս կողմէն, շնորհիւ միջադրային Սրբաեղիներու մէջ ուրիշ երկու մեծ եկեղեցիներու համահաւասար մեր դարաւոր իրաւունքներուն, որոնց անվներ պահակը եղած է միշտ մեր Պատրիարքարանը, հայ անունը պանծալի կը հանդիսացնեն անոնք ուրիշ ժողովուրդներու առջև: Ամենուս պարտականութիւնն է երուսաղէմի մեր վանքին յարգը գլխուն և օգտակար ըլլալ անոր:

Կուգեմ միայն խոր գոհունակութիւնս յայտնել որ երուսաղէմ մեզի համար ևս սիրոյ և եղբայրութեան սրտայոյզ տեսարանի մը վայրը եղաւ: Հասկցաք թէ կ'ակնարկեմ Հայ եկեղեցւոյ ծոցին մէջ ստեղծուած պաղտութեան, եթէ ոչ պառակտումին, որուն վերջ տրուեցաւ, ինչպէս ծանօթ է, Ամենայն Հայոց Հայրապետին և Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին տարախալի տեսակցութեամբ, ողջագուրումով և մտերմիկ, երկար ու լուրջ խորհրդակցութիւններով: Շուրջ ութ տարի է ի վեր շարունակուող ցաւալի կացութիւն մը, որ հայ համայնքներու մէջ կիրքեր բռնկուցած էր, քէն ու ռի սերմանած և անվերջանալի բանակոխներու, պայքարներու պատճառ եղած, անմոռանալի հանդիպումով մը և օրտագին համոյրներու մէջ վերջ գտաւ այսպէս:

Երկու վեհափառ կաթողիկոսները, պատմութեան առջև իրենց պատասխանատուութեան խոր գիտակցութեամբ, անցեալ սաքանի մը տարիներու անախորժութիւնները վեհանձնօրէն մոռցան և վերահաստատեցին Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միասնականութիւնը: Մեր ժողովուրդին կը մնայ իր Հայրապետներուն հանդիսաւոր յայտարարութեանց կամ ուխտին իրազօրծումին զօրավիգ ըլլալ և այդ միասնականութեան պատկերը ամրիծ և անվթար պահել իր ամբողջականութեան և չքողութեան մէջ, այնպէս՝ ինչպէս որ մեզի փոխանցուած է մեր նախնիքներէն:

Հոս կը վերջացնեմ խօսքս, և ձեզ կրկին ողջունելով, սիրելի բարեկամներ, բացուած կը յայտարարեմ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան ԷԸԸԸ Ընդհանուր Ժողովը:

Նիւ եոթ, 14 Գեկտեմբեր 1963

Զ Ե Կ Ո Յ Ց

Հ. Բ. Ը. Մ Ի Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԴԱՍԸՆԹԱՔՔ ՊԵՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Խոր դոճուակութեամբ կը ծանուցանենք թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան կրթական կարեւոր մէկ ծրագիրը իրագործումի համարուն մէջ մտած է վերջերս:

Պէշրուծի մէջ, 1964 - 65 զպրոցական տարեշրջանին պիտի բացուի Հայկական Ուսմանց Դասընթացք մը, նպատակ ունենալով մեր լեզուն, պատմութեան և մշակութային թանկագին ժառանգութեանց հանգամանօրէնի կարելի խորութեամբ հմտացնել երկու սեռէ հայ ուսանողները: Կը յուսանք այս կերպով ազգային դատարարական դանդաղ հմտութեամբ պատրաստել ձեռնհաս, որակեալ դասախօսներ, որոնց պակասը օրըստօրէ աւելի զգալի կը դառնայ ու նաև օժտուած երիտասարդներէ գրչի մշակներ՝ մեր մտաւորական անդամատանին համար:

Այս կենսական ձեռնարկին վեհաձեռն մեկնեան է Հ. Բ. Ը. Միութեան Բարերար Անդամ Տիար Երուանդ Հիւսիսեան, որուն առատասիրտ նուիրատուութիւնները Բարեգործականի զպրոցաշինութեան արշաւին, անոր նպատունկալ վարժարաններուն, էջմիածնի շինարարական ծրագիրներուն և վերջին անգամ Երուսաղէմի Ս. Թարութեան Տաճարին նորոգութեան համար կատարուած հանգանակութեան, իրենց արժանի արձագանգը գտած են, անցեալին և ներկայիս, հայ մամուլին մէջ և լայնօրէն ծանօթ են մեր հասարակութեան:

Հայագիտական ուսմանց ծրագիրը ատենէ մը ի վեր մշակած էր Միութեան Լիբանանի Պատ. Շրջանային Յանձնաժողովին կողմէն գործող կրթական Յանձնախումբը, Միութեան վարժարաններուն վերահսկողութեան իր աշխատանքներուն ընթացքին նման դասընթացքի մը անհրաժեշտութիւնը զգացած ըլլալով զօրեղացեալ:

Անցեալ աշնան երբ Տիար Հիւսիսեան Մերձաւոր Արեւելք կը գտնուէր և անձամբ տեսնելով Միութեան կրթական ծաւալուն ու բազմաթիւ գործը՝ հրճուանքով և խանդավառութեամբ լեզուած էր, տեղեկացաւ այդ գործին նոր թափ մը տալու սահմանուած ծրագրին և ազնուօրէն յանձն առաւ անոր ծախքերը հոգալ:

Առաջագրուած դասընթացքը պիտի կոչուի Հ. Բ. Ը. Միութեան Երուանդ Հիւսիսեան Հիմնարկ Հայագիտական Ուսմանց:

Այս նպատակին համար յարկ մը պիտի կառուցուի Միութեան Ծովակրտներ-Մանուկեան վարժարանին վրայ, որուն շինութեան, կահաւորման և այլ ծախքերուն համար Տիար Հիւսիսեան արդէն կեղծ վարչութեան փոխանցած է 12,000 տոլար:

Դասընթացքը առ այժմ պիտի ունենայ երեք տարուան շրջան մը, և Տիար Հիւսիսեան յանձն առած է վճարել այդ երեք տարիներու ծախքերը՝ 15,000 տոլար:

Դասերը տեղի պիտի ունենան երեկոները, ի դիւրութիւն ուսանողներու:

Ուսումնական ծրագրին մէջ նախատեսուած առարկաներն են. Գրարար լեզու, Հայոց Հին և Նոր Գրականութեան Պատմութիւն, Հայ փողովուրդի Պատմութիւն, Աշխարհագրութիւն Պատմական և Արդի Հայաստանի, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Պատմութիւն, Հայ Լեզուի Պատմութիւն, Հայ Արուեստներու Պատմութիւն, ևն., թուելու համար միայն գլխաւոր նիւթերը:

Երբ դասընթացքը բացուի, պիտի հաղորդենք նաև ուրիշ մանրամասնութիւններ:

Ներկայիս մեր հաճելի պարտականութիւնն է Հ. Բ. Ը. Միութեան սրտագին գնահատանքը և ջերմ երախտագիտութիւնը յայտնել Տիար Երուանդ Հիւսիսեանի, որուն կրթատէր ոգին այս գովելի ձեռնարկը իրականացուց, և որուն անունը միշտ յարգանքի և սիրոյ զգացումներով պիտի կրկնեն իր ապագայ սաները:

Նիլ Եսֆ, 3 Փետրուար 1964

ԴԻԻԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԶ. ԺՈՂՈՎԻ

Զ Ե Կ Ո Յ Ց

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼՊԵՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Հայկական ձեռնարկներ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼՊԵՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ վարչական խորհուրդը ստորև կը ներկայացնէ ցանկը 1963ի երկրորդ կիսամեակի ընթացքին կատարուած յատկացումներուն և օժանդակութեանց՝ որոնց գումարը կը հասնի 733,094 տոլարի և նոյն տարուան առաջին կիսամեակի յատկացումներուն հետ կը ներկայացնէ 1,021,994 տոլարի գումար մը 1963 տարեշրջանի համար։

Հիմնարկութեան կողմէ՝ յօգուտ հայկական գաղութներու ցարգ կատարուած յատկացումներուն ընդհանուր գումարն է 5,042,509 տոլար։

1. — *Վահան Թէֆէեան վարժարան, Պէյրութ. —

\$ 65,000

Պէյրութի ամենահամեստ թաղերէն մէկուն մէջ գտնուող այս վարժարանը ունի մօտաւորապէս 600 աշակերտ։ Վարժարանին Հոգաբարձութիւնը արդէն իսկ գնած է հողը և պիտի հայթայթէ մէկ մասը կառուցման վերաբերեալ ծախսերուն։ Հիմնարկութիւնը պիտի յատկացնէ փնացեալ գումարը՝ 65,000 տոլար։

2. — Դասագիրքերու հրատարակութիւն, Բարանգուլ. —

\$ 10,000

Պոլսոյ հայկական վարժարաններու մէջ գոյութիւն ունեցող դասագրքերու շնչուած պակասը նկատի ունենալով, Ուսուցչական Միութիւնը ձեռնարկած է տեղական ծրագիրներուն համաձայն պատրաստուելիք դասագրքերու շարքի մը խմբագրութեան։ Սոյն ծրագրի իրագործման համար Հիմնարկութիւնը յատկացուցած է 10,000 տոլար։ Վաճառուած օրինակներէն գոյացած գումարներով պիտի հրատարակուին նոր հատորներ։

3. — Յասկացում Նիսի Հայկական Եկեղեցիին կից՝ Երիցասան. —

\$ 3,594

Բացառիկ այս յատկացումը կատարուած է կարելի դարձնելու համար կեդրոնական ջեռուցիչի մը գետեղումը Նիսի հայկական եկեղեցիին կից գտնուող երիցասան մէջ՝ որ կառուցուած է մեր Հիմնագիրին՝ Պր. Գալուստ Կիւլպէնկեանի քարերարութեամբ։

4. — Հայկական վարժարաններու նորոգութեան ծրագիր. —

\$ 100,000

Որպէսզի կարելի ըլլայ ընթացք տալ հայկական վարժարաններու անհրաժեշտ նորոգութեանց համար զանազան գաղութներէ ստացուած դիմումներուն, 100,000 տոլարի ներկայ յատկացումը կատարուեցաւ իբր յաւելուած՝ Նախապէս, նոյն նպատակին համար յատկացուած 250,000 տոլարի գումարին։

5. — Հայկական վարժարաններու սալաւորման և դասխարակցական իրեղեցներու հայրայրման ծրագիր. —

\$ 100,000

Այս նպատակին համար 1961ին յատկացուած 250,000 տոլարի գումարը գրեթէ սպառած ըլլալով, 100,000 տոլարի յաւելուածական նոր յատկացում մը եղաւ որպէսզի կարելի ըլլայ գոհացնել ներկայացուած անհրաժեշտ պահանջները։

6. — *Քաւէն Եփփէ ձեռնարան, Հալէպ. —

\$ 33,000

Յատկացում՝ Քաւէն Եփփէ ձեռնարանին կից յաւելուածական շէնքի մը և այժմու շէնքին մէջ նոր դասարաններու կառուցման համար։

7. — *Մեսրոպեան վարժարան, Հալէպ. —

\$ 20,000

Սոյն վարժարանին կալուածն ու ներկայ շէնքը սեփականութիւնն են Հալէպի Ս. Գեորգ եկեղեցիին։ Հիշին տեղ՝ նոր շէնքի մը շինութեան համար հարկ եղած ծախսին մէկ մասը պիտի հոգայ վարժարանին հոգաբարձութիւնը, իսկ փնացեալը՝ 20,000 տոլար, պիտի տրամադրուի Հիմնարկութեան կողմէ։

8. — *Մրցոյ Թարգմանաց վարժարան, Գեամասկան. —

\$ 20,000

վարժարանին ներկայ չէնքն ու կալուածք սեփականութիւնն են Առաջնորդարանին: Հիմնարկութեան 20,000 տոլարի յատկացումը կատարուած է երկ-յարկանի նոր շէնքի մը շինութեան համար՝ որ պիտի գրաւէ վարժարանին ներկայ չէնքին և տնոր կից գտնուող եկեղեցւոյ տունին տեղը:

9. — *Զաւարեան վարժարան, Հալէպ. —

\$ 16,000

Յատկացում՝ նոր շէնքի մը կառուցման համար, վարժարանին նախկին շէնքին տեղ և նոյն կալուածին վրայ որ Առաջնորդարանին սեփականութիւնն է: Հիմնարկութեան բերած 16,000 տոլարի մասնակցութիւնը կը ներկայացնէ շինութեան ընդհանուր ծախսին կէսը:

10. — *Հայ Կաթողիկէ Ազգեանց վարժարան, Մէլաս, Հալէպ. —

\$ 40,000

Ազգեանց յատուկ միջնակարգ և բարձրագոյն այս նախակրթարանի կառուցման համար Հալէպի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանը պիտի հայթայթէ հողը և շինութեան համար հարկ եղած ծախսին մէկ մասը: Հիմնարկութիւնը պիտի մասնակցի՝ հողաւրջ ծախսին մնացեալ մասը՝ 40,000 տոլար:

11. — Հայկական երկրորդական վարժարաններու գրադարաններ. —

\$ 50,000

Հիմնարկութեան 50,000 տոլարի այս յատկացումը պիտի տրամադրուի հայկական երկրորդական վարժարաններէ ներս գրադարաններու հաստատման և հոխացման ընդհանուր ծրագրի մը:

12. — Գալուստ Կիլիկեական Հեթանոսական կեդրոն, Ազուրի. —

\$ 10,000

Յաւելուածական յատկացում՝ սոյն կեդրոնի գիտական գործիքներուն ամբողջացման համար:

13. — Սէն ժոզէճ Համալսարանի մասնադարանին հայկական բաժնին, Պէյրութ. — \$ 5,000

Պէյրութի Սէն ժոզէճ Համալսարանի մատենադարանին հայկական բաժնին ընդարձակման և բարեկարգման համար Հիմնարկութիւնը յատկացուց 5,000 տոլարի գումար մը: Տարիներէ ի վեր հայկական գիտութեանց յատուկ ամբիւն մը գոյութիւն ունի սոյն Համալսարանին մէջ:

14. — Սահակեան-Վարդուհեան վարժարան, Սամաթիա, Իսթանպուլ. —

\$ 4,000

Սամաթիոյ Սահակեան-Վարդուհեան վարժարանի վերակառուցման համար Հիմնարկութիւնը անցեալին տրամադրած էր 25,000 տոլար: Ներկայ յատկացումը կը ներկայացնէ կէսը աննախատեսուած, յաւելուածական ծախսերուն՝ որոնց ենթարկուած էր վարժարանին խնամակալ մարմինը:

15. — Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին. —

\$ 6,500

Մասնաւոր յատկացում՝ Պոլսոյ Պատրիարքարանին մէջ գտնուող հին, պատմական թղթաժառանգը պարունակող պահարաններու շինութեան համար:

16. — Համալսարանական կրթառշակներ. —

\$ 250,000

19.4/65 տարեշրջանին համալսարանական կրթառշակներու և ընթացաւարտ համալսարանականներու ուսման կառարելագործումին ի նպաստ եղաւ 250,000 տոլարի նոր յատկացում մը: 1963/64 ուսումնական տարեշրջանին այս ծրագրէն օգտուած են 219 համալսարանական ուսանողներ՝ որոնք բարձրագոյն ուսման կը հետևին հետեւեալ երկրներու մէջ:

	ՈՒՍԱՆՈՂ
Յորդանան	1
Միացեալ Նահանգներ	22
Աւստրիա	10
Գերմանիա	8

(*) Հիմնարկութեան կողմէ եղած յաւակցումը իւրաքանչիւր պարագային պայմանաւոր է շինութեան աւստնագրի ստացումով:

Յուճասան	6
Ֆրանսա	26
Անգլիա	11
Եգիպտոս	4
Հայաստան	1
Պարսկաստան	4
Իսպանիա	9
Աւստրալիա	1
Դանիա	3
Պրագի	7
Լիբանան	83
Սուրիա	7
Թուրքիա	16
	219

**ԱՄՓՈՓՈՒՄ ԴԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ՑԱՐԴ ԿԱՏԱՐՈՒԱՆ ԶԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒ**

1. — 1 Յուլիսէն մինչև 31 Դեկտեմբեր 1963

ՎԱՀԱՆ ԹԷԲԷԱՆ վարժարանին, Պէյրուս	\$ 65,000
Դասագիրքերու հրատարակութեան, Իսթանպուլ	\$ 10,000
Նիսի Երկրագտան	\$ 3,594
Հայկական վարժարաններու նորոգութեան	\$ 100,000
Հայկական վարժարաններու սարքաւորման	\$ 100,000
ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ ճեմարանին, Հալէպ	\$ 33,000
ՄԵՍՐՈՊԷԱՆ վարժարանին, Հալէպ	\$ 20,000
ԹԱՐԴՄԱՆԶԱՅ վարժարանին, Դամասկոս	\$ 20,000
ԶԱԽԱՐԵԱՆ վարժարանին, Հալէպ	\$ 16,000
ԱՂՋԿԱՆՅ Հայ Կաթողիկէ վարժարանին, Հալէպ	\$ 40,000
Երկրորդական վարժարաններու գրադարաններուն	\$ 50,000
Աղունիէի Կիւլպէնկեան Հետախուզական կեդրոնին	\$ 10,000
ՍԷՆ ԺՈՋԷՖ Համալսարանին, Պէյրուս	\$ 5,000
ՍԱՀԱԿԵԱՆ - ՎԱՐԴՈՒՀԵԱՆ վարժարանին, Իսթանպուլ	\$ 4,000
Պոլսոյ Պատրիարքարանին	\$ 6,500
Համալսարանական կրթաթոշակներու	\$ 250,000
	<u>\$ 733,094</u>

1 Յուլիսէն մինչև 31 Դեկտ. 1963 կատարուած յատկացումներ \$ 733,094

1 Յունուարէն մինչև 30 Յունիս 1963 կատարուած յատկացումներ \$ 288,900

Գումար՝ 1963 տարեշրջանին կատարուած յատկացումներու \$ 1,021,994

2. — Մինչև 31 Դեկտ. 1962 կատարուած յատկացումներ \$ 4,620,515

Ընդհանուր գումար ցարդ կատարուած յատկացումներու \$ 5,642,509

ԴԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, Յունուար 1964

Մ Ե Ւ Թ Ա Ր Ե Ա Ն Մ Ի Ա Բ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

սրտի մեծ ցաւով կը ծանուցանէ իր բազմադիւն անդամներէն

Լ. ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԵԶԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 2ի առաւօտեան, յետ երկարատեւ ու համբերատար հիւանդութեան, զօրացած Ս. Եկեղեցւոյ Խորհուրդներով եւ Սրբազան Բահանայապետի մասնաւոր օրհնութեամբ:

Թաղման արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի, 4 Փետրուար, ժամը 15.30ին, Ս. Ղազարու մէջ:

Հանգուցեալը, ծնած Սխալքալաք (Ալաստան), 1895ին, ունեցած է անխոնջ եւ արդիւնաշատ գործունէութիւն: 1935էն ի վեր կը վարէր Միաբանութեան Ընդհ. Ատենադպրի պատասխանատու պաշտօնը:

Երկար տարիներ եղած է դաստիարակ, Վանքին ու Մուրատ-Ռափայէլեան Վարժարանին մէջ, հասցնելով բազմաթիւ սերունդներ:

Հմուտ գրաբարագէտ, նախանձախնդիր հայերէն լեզուի մաքրութեան, 1930-1939 տարիներուն վարած է «Բազմավէպ» ամսաթերթի Խմբագրապետութիւնը մեծ ձեռնհասութեամբ: Հրատարակած է բանասիրական արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ:

Առաքելական հոգիով առլցուն, խանդավառօրէն ազգասէր, միշտ պատրաստ ամէն զոհողութեան, պատերազմի տխուր օրերուն՝ դարձաւ պահապան հրեշտակ անթիւ աղէտեալներու:

Մասնաւոր գուրգուրանքով հետեւեցաւ կարօտեալ ուսանողներու քայլերուն, եւ հոգածու հետապնդումներով՝ հայթայթեց անոնց համալսարանական թոշակ եւ ամէն բարոյական աջակցութիւն:

Անխոնջ աշխատանք թափեց նաեւ Ս. Ղազարու ընդարձակման գործին մէջ եւ ոգելին նուիրուեցաւ վանքի գերազարդումին:

Աղօթասէր ու ներանձնացեալ հոգի, գերազանցօրէն եղբայրասէր, զուարթարարոյ եւ ճգնասուն, սիրող եկեղեցական արարողութեանց, շարականներու, ազգային աւանդութեանց, նախանձախնդիր վանական բարեկարգութեան, ապրեցաւ օրինակելի կեանք մը՝ Մխիթար Արքահօր շունչով ջերմացած:

Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի:

ՈՒՐԱՐԱԿԻՐ ՄԻՋՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ս. Յակոբեանց Միաբանությունը վիշտը սենեցաւ կորսնցնելու իր աշխատաւոր Միաբաններէն, Վանցի, Միհրան Ս. Յովհաննէսեանը, 12 Փետրուար 1964ին, որ կը խնամուէր Ռաս էլ Ամուտի ձերանոցին մէջ:

Ծնած էր 1907ին, Թեմարի շրջանի Ատըլա գիւղը: Համալսարանային պատերազմի ընթացքին կը զաղթէ Պարսկաստան եւ կ'անցնի Միջագետք: Կորսնցուցած ըլլալով ծնողքը իբրեւ որր կը մանէ Պաղտատի որրանոցը եւ ապա Արարատեան - Վասպուրական որրանոցի որրերու հետ 1922, 11 Փետրուարին, կը փոխադրուի Երուսաղէմ: 1924ին կը վերադառնայ Միջագետք, սակայն, ճամբան հիւանդանալով վերստին կը դառնայ Երուսաղէմ, եւ նոյն տարուան Դեկտեմբերին խնդրամատոյց կ'ըլլայ Ս. Աթոռոյս Պատ. Տնօրէն Ժողովին իբրեւ Միաբան որդեգրուելու Ս. Աթոռին եւ Սրբատեղեաց ծառայութեան, եւ նոյն ամսուան 13ին կ'ընդունուի իր խնդրանքը եւ կը զբոսի Ս. Ծնունդ ուր, իբրեւ Միաբան անձնութեամբ եւ սիրով կը ծառայէ, եւ քանի մը տարի վերջ իրեն կը յանձնուին Լուսարարի եւ Ուրարակի զոյգ պաշտօնները, զոր անտրտունջ կը վարէ տարիներով մինչեւ 1959 Նոյեմբեր, երբ կաթուածահար կ'ըլլայ եւ կը փոխադրուի Ֆրանսական հիւանդանոց, Թեթիկէմ: Կը յուսար վերադառնի իր առաջնական վիճակը եւ վերստին նուիրուի իր նուիրական գործին, սակայն ի դերեւ ելան իր լաւատեսութիւնն ու յոյսը, եւ օր ըստ օրէ վիճակը վատթարանալ սկսաւ եւ Ս. Աթոռի վանական իշխանութիւնը հարկադրուեցաւ զինքը ձերանոց զրկել, ուր եւ վախճանեցաւ:

Ուրարակի - Լուսարար Միհրան Ս. Յովհաննէսեանը Աթոռաւոր, աշխատունակ, ուշիմ եւ հաւատարիմ սպասաւոր մըն էր Ս. Տեղեաց ծառայութեան եւ հմուտ ոչ միայն ազգային այլեւ օտար ազգերու իրաւանց մէջ եւ կը վայելէր համարումն ու վստահութիւնը պետական մարզոց՝ եւ այդ անսակէտէն իր կարծիքը կշիռ ունէր յաճախ տարակարծութեան պարագային:

Իր թաղումը կատարուեցաւ նոյն օրը, մասնակցութեամբ բովանդակ Միաբանութեան եւ աշակերտութեան, եւ նախադահուութեամբ Գերշ. Լուսարարապետ Տ. Հայրիկ Ս. Արքեպօսի, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Զամ - Թաղի պուրակ - գերեզմանատունը:

Հանգիստ յաւիտենական իր հոգիին:

ՏԻՐԱՄԱՅՐ ՄԱՐԻ ՄԱՄՈՒՐ

Ծնած է Ակն 1862ին, դուստր Պետրոս Պէշիրեանի եւ Մարգրիտի (ծնեալ Էսկիմեան), երբեմնի Պոլսոյ Սուլթանի Արկղակալ Պէշիր Ամիրայի սերունդէ: Աւարտած է յաջողութեամբ Ակնայ Ներսէսեան Վարժարանի Աղջկանց բաժնի ուսմանց ընթացքը:

1896ի արհաւիրքին՝ երբ Թուրքո-քրիտ խուժանը Ակնայ թաղերը մաս առ մաս կրակի կուտար «վերէն» եկած հրահանգներու անսալով, ընտանեօր կանանտես վկայ կ'ըլլայ իրենց պապենական ինչքերու փնացման: Կը զաղթեն Եգիպտոս ցուրտ ձմեռին Սամսոն - Պոլիս ճամբով, ու կը հաստատուին Աղբըսանդրիս:

Հոն 1898ին կ'ամուսնանայ այն տտենուան տեղւոյն երեւելի վաճառականներէն Մարգուանցի Յակոբ Մամուրի հետ, ձեռամբ Երուսաղէմի ընտրեալ Լուսարարապետ Վահան Վրդ. Ագարեանի:

Կ'ունենայ չորս զաւակներ՝ որոնց հայեցի կրթութեան, լատ. դաստիարակութեան կը նուիրէ իր ամբողջ կեանքը:

Տիրամայր Մարի Մամուր իր աչքերը կը փակէ Երուսաղէմի Հայոց Վանքին մէջ Հինգշաբթի օր, 20 Փետրուար 1964ին, երկկայան ժամը 6ը հինգ անցած, 82 տարեկան հասակին, իր պարտականութիւնը լիովի կատարած ըլլալու գիտակցութեամբ:

Թաղման արարողութիւնը կը կատարուի յաջորդ օրը, Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 11ին, Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարի Ս. Էջմիածնի մատրան մէջ, նախագահութեամբ Գերշ. Տ. Սուրէն Արքեպօս. Դէմհանեանի, մասնակցութեամբ համայն Միաբանութեան, եւ ի ներկայութեան հոծ բազմութեան մը: Մարմինը կ'ամփոփուի Զամ - Թաղի գերեզմանատան մէջ:

«Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի»:

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ - ԲԵՄԱԿԱՆՔ

● Կիր. 2 փետր. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յակոբի ժամարան էր Հոգւ. Տ. Կոմիտաս Արղ. Պատուէրեան: Ս. Պատարագը ձայնասփռուեցաւ Յորդանանի Հաշիմական ռատիօկայանէն:

● Կիր. 9 փետր. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յարութիւն, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամարան էր Հոգւ. Տ. Գեղամ Արղ. Զաքարեան:

● Կիր. 16 փետր. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յակոբի ժամարան էր Հոգւ. Տ. Դանիէլ Արղ. Շամլեան:

● Կիր. 23 փետր. — Բաբելոնեան Առաջաւորի պաճոց: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յարութիւն, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ: Ժամարան էր Արթ. Տ. Կարապետ Քնյոյ. Անդրէասեան:

● Դչ. 26 փետր. — Տեառներնդ առաջի մեծահանգէս նախատօնակին և անոր յաջորդող Անդաստանին Ս. Յակոբ նախագահեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպոս:

— Գիշերասկիզբին Մայր Տաճարին մէջ պաշտուած «Եկեղեցւի և Հսկման կարգերուն նախագահեց Գերշ. Տ. Սուրէն Արքեպոս:

— Գիշերը Մայրավանքի մեծ բակին մէջ կր վառէր Տեառներնդ առաջի աւանդական կրակը:

● Եչ. 27 փետր. — Տեառներնդ առաջ: Օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը՝ Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ մատուցեց և աւուր պատշաճի քարոզեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպոս, բնարան ունենալով «Լոյս ի յայտնութիւն հեթանոսաց, և փառս ժողովրդեան քուժ իւրայեղիս:

● Ուր. 28 փետր. — Նախատօնակին Ս. Յակոբ նախագահեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպոս:

● Շր. 29 փետր. — Ս. Սարգսի զօրավարին: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Սարգսի հնազարեան մատարան մէջ: Ժամարան էր Հոգւ. Տ. Յովսէփ Վրդ. Մամուր: Ս. Պատարագէն ետք, քստ սովորութեան, կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, Ս. Աթոռոյ հանգուցեալ բարերար Գալուստ Կիւպէնկեանի հօր՝ Սարգսի հոգւոյն համար:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ

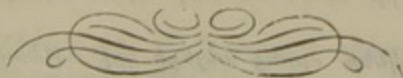
● Ուր. 14 փետր. — Իսլամաց Էլ-Ֆիթր տօնին առթիւ, կէսօրէ առաջ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, ընկերակցութեամբ Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպոսի, Աւագ Թարգման Հոգւ. Տ. Գեորգ Վրդ. և Քարտուղար Տիար Կարպիս Հինդլեանի, շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Երուսաղէմի վսեմ. Կառավարչին, Ոստիկանապետին, Քաղաքապետին, Սէուտական Արարիոյ Հիւպատոսին և նախկին կառավարիչ Անուար Պէյ Նուսէյպի:

— Նոյն առիթով, Ամեն. Ս. Պատրիարքը Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան և Յորդանանի հայութեան անուանով շնորհաւորական հեռագիր մը յղեց Ամմանի Արքուէի:

● Դչ. 18 փետր. — Պապական Նուիրակ Մօնա. Լինուս Ծանինի այցելեց Պատրիարքարան, անձամբ Ն. Ամենապատուութեան յանձնելու Ս. Պապին շնորհակալութեան նամակը և իր ստորագրութիւնը կրող մեծագիր նկարը, Ս. Պատրիարքին հետ Երուսաղէմ նկարուած:

● Շր. 29 փետր. — Բրիտանական Ընդհ. Հիւպատոս Պր. Ալասթէյր Մէյքլընտ Ս. Քաղաքէս պաշտօնով փոխադրուելուն առթիւ հրաժեշտի այցելութեան եկաւ Պատրիարքարան:

— Նոյն օրը, Լիբանանեան Հիւպատոս Պր. Ֆէրիտ Սթէֆան ևս նոյն առիթով հրաժեշտի այցելութեան եկաւ Պատրիարքարան:

صدرها - بطريكة الارمن الارثوذكس المير والحرر المؤول - صاحب النافه رئيس الاساقفه هابكازون أبراهيان

العدد ٣

تطبع في مطبعة دير الارمن - القدس

مارس ١٩٦٤

Proprietor - His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem. Armenian Patriarchate, Jerusalem.
Editor - Archbishop Haigazoun Abrahamian. Armenian Convent, Jerusalem.
Printed by the Armenian Convent Printing Press, Jerusalem.

«ՍԻՈՆ»Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿԻՒՊԷՆԿԵԱՆ ՄՈՏԵՆՈՒԹԱՐԱՆԸ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

- THE PROBLEM OF «Curse» IN THE HEBREW BIBLE - Herbert Chanan Brichto.
Presented by the Society of Bibl. Literature & Exegesis. Philadelphia, 1963, pp. 232.
- ANNUAL REPORT of the Executive Directors for the Fiscal Year ended April 30, 1963. International Monetary Fund. Washington, D. C., 1963, pp. 223.
- REPORT OF THE ACCOUNTANCY CHECKING COMMISSION Relating to the Year 1962. Calouste Gulbenkian Foundation. Presented by the Trustees of the Foundation. Lisbon, 1963, pp. 25.
- George A. S. Goddard Fund, New York, presents the following: — All of the books are published by Frederick A. Praeger, New York. —
- a) ONE DAY IN THE «NEW LIFE» - Fyodor Abramov. Translated by David Floyd. 1963, pp. 174.
 - b) NATO AND THE DEFENCE OF THE WEST - Prince Hubertus zu Lowenstein and Volkmar von Zuhlsdorff. Translated by Edward Fitzgerald. 1962, pp. 383.
 - c) ALBANIA - China's Beachhead in Europe. Harry Hamm. Translated by Victor Andersen. 1963, pp. 176.
 - d) RUSSIA'S SOUTH FLANK. Soviet Operations in Iran, Turkey & Afghanistan. Gunther Nollau and Hans Jurgen Wiehe. Translated as above. 1963, pp. 171.
 - e) COMMUNIST STRATEGY AND TACTICS IN CZECHOSLOVAKIA, 1918-48 - Paul E. Zinner. 1963, pp. 264.
 - f) THE KREMLIN SINCE STALIN - Wolfgang Leonhard. Translated from German by Elizabeth Wiskemann and Marian Jackson. 1962, pp. 403.
- LA BASILIQUE DU ST. SEPULCRE A JERUSALEM, TRAVAUX DE RESTAURATION. Edouard Utudjian. «Le Monde Souterrain», Avril - Mai - Juin 1963, pp. 243 à 270, 29è Année, Vol. VI, No. 134.
- CONFERENCES SUR L'URBANISME SOUTERRAIN. I - Technique des aménagements souterrains. Par Edouard Utudjian (présenté par l'auteur). Paris, Centre de diffusion des Cours de la Grande Masse, pp. 192.
- URFALI MATEOS VEKAYI - NAMESI (952-1136) VE PAPAZ GRIGOR'UN ZEYLI (1136-1162). Turkçeye éeviren Hrant D. Andreasyan (հրապարակ). Notlar Edouard Dulaurer, Prof. M. Halil Yinanç, Ceviren. Ankara, Turk Tarih Kurumu Basimevi. [1962, pp. 411.
- Int. Bank For Reconstruction & Development presents:
- a) 18TH ANNUAL REPORT - 1962-1963. International Bank. Pp. 68.
 - b) 16TH ANNUAL REPORT - 1962-1963. Int. Finance Corporation. Pp. 41.
 - c) ANNUAL REPORT - 1962-1963. International Development Association. Pp. 34.
- YOUR RUGGED CONSTITUTION - Bruce Allyn Findlay & Esther Blair Findlay. Presented by the Freedom Fund Library Series, New York. Stanford, California, Stanford Univ. Press, 1952, pp. 282.
- The Orthodox Invalids' Home Charitable Society & St. Mary's Maternity Hospital And Crippled Children's Home & St. Mary's Home for Waifs and Strays present their ACTIVITIES, INCOME AND EXPENDITURE ACCOUNTS For the Year 1962. Jerusalem, The Commercial Press, 1962, pp. 34 (English & Arabic).
- CEYLONESE WRITING - Some Prospectives. Published by the Community Institute. Colombo, Star Press, pp. 104.
- WORLD BANK - Loans At Work. Presented by the Int. Bank, Washington, D. C. [1963-1964. Pp. 36.
- The Int. Bank present the following:
- a) THE WORLD BANK GROUP IN AFRICA - Sept. 1963. Washington, pp. 78.
 - b) THE WORLD BANK GROUP IN ASIA - Sept. 1963. Washington, pp. 90.

1964-ի «ՍԻՈՆ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

- Հոգ. Տ. Արշակ Արղ. Խաչատուրեան՝ Տիար Հէնրի Գալայճեանի (Ասթորիա),
Տէր և Տիկին Ճէյմզ Կապրիէլի (Փասադէնա),
Հոգ. Տ. Սամուէլ Արղ. Աղոյեան՝ Տիար Արաւազգ. Աղոյեանի (Ֆրէզնո),
Տիար Էլիա Զօրպանեան՝ Տիար Յարութիւն Թօմպալազեանի (Գանատա):

SPEAKING FRENCH - By James Etmekjian, Raymong J. Cafer and Frances J. O'Brien. Presented by J. Etmekjian. Belmont, California, Allyn and Bacon, Inc. [1963, pp. 342.

Dr. D. Srabian presents the following:

- NICHOLAS MISZTOTFALUSI KIS AND THE ARMENIAN BOOK PRINTING - O. Schutz. Acta Orient. Hung. Tomus IX. Fasc. 1. *Separatum*. 1959, pp. 63 to 73.
- Series «Armenian Historiographers in New-Armenian Translation». Vol. IV. PHAWSTOS BUZAND. The History of Armenia. Translated, introduced and commented by Academician St. Malkhasiants. Armenian State Publ. House, Erevan, 1947, 346 pages. A book Review comprising 6 pages by E. Schutz. Extract from Acta Orientalia. Tomus 5, Fasc. 3.
- ARMENIAN XASAR - O. Schutz. Extract from Acta Orientalia. Tomus VIII, Fasc. 1. 1958, pp. 17 to 20.
- AN ARMENO-KIPCHAK PRINT FROM LVOV - E. Schutz. Extract from Acta Orientalia Hung. Tomus XIII, Fasc. 1-2. 1961, pp. 123-130.

Fr. Komitas presents the following:

- LIFE IN SHAKESPEARE'S ENGLAND - John Dover Wilson. A Pelikan Book. London, Penguin Books, 1954, pp. 366.
- THE ORDEAL OF WOODROW WILSON - Herbert Hoover. New York, Popular Library, 1961, pp. 316.
- JEAN-JACQUES ROUSSEAU: «DU CONTRAT SOCIAL». Présenté par Henri Guillemin. Paris, Union Générale D'Editions, 1963, pp. 371.
- GERMINAL - Emile Zola. A new translation by L. W. Tancock. London, Penguin Books, 1954, pp. 496.
- NAPOLEON - Emil Ludwig. New York, Pocket Books, Inc., 1961, pp. 656.
- D'UN CHATEAU L'AUTRE (Roman) - Louis-Ferdinand Céline. Gallimard, Paris, 1957, pp. 443.
- THE POCKET BOOK OF BASIC ENGLISH (A Self-Teaching Way into English) - I. A. Richards. New York, Pocket Books, Inc., 1945, pp. 286.
- SPEAK BETTER WRITE BETTER ENGLISH - Horace Coon. New York, A Signet Key Book, Published by the New American Library, 1954, pp. 167.
- ENGLISH COMPOSITION COURSE For Overseas Students - J. A. Bright. London, Longmans, Green & Co., 1958, pp. 140.
- THE IRON KINGDOM Or, THE ROMAN EMPIRE, From the French of Professor Gaussen - Mrs. Campbell Overend. London, Swan Sonnenschein, Le Bas & Lowrey, 1886, pp. 112.
- FAITH OF OUR FIGHTERS - Ellwood C. Nance (Chaplain in the United States Army). St. Louis, Bethany Press, 1944, pp. 304.
- CULTURAL RELATIONS BETWEEN SPAIN AND THE ARAB WORLD - H. E. Don José Miguel Ruiz-Morales. Madrid, Published by the Cultural Relations Department of the Institute of Islamic Studies, 1960, pp. 67.
- LINGUAPHONE - Conversational Course ENGLISH - A. Lloyd James, M. A. Linguaphone Institute, London, pp. 129.
- IN SEARCH OF GREATNESS (Reflections of Yousuf Karsh). By Yousuf Karsh. New York, Alfred A. Knopf, 1962, pp. 210.
- ARAM KHACHATURYAN - Grigory Shneerson. Moscow, Foreign Languages Publishing House, 1959, pp. 102.